

Anton
Ingolič

»Človek, ne jezi se!«

Korak, ki so mu ga daleč na jugu Makedonije vsilila toga podčastniška povelja, se mu je začel naglo mehčati in sproščati, ko je zakorakal na Partizansko cesto. Prepoznaval je hišo za hišo, trgovino za trgovino, urad za uradom, napis za napisom, celo številke avtomobilov in tovornjakov, ki so ga tik ob pločniku prehitevali ali mu na drugi strani široke asfaltirane ulice prihajali nasproti. Kmalu sta ga z leve pozdravila koničasta zvonika opečnato rdeče

franciškanske cerkve, z desne pa kaj nenavadni spomenik padlim za svobodo in v svojo častitljivost zagledani mestni grad. V Gosposki ulici, kjer se je v pojemajoči popoldanski soparici med glasno in razigrano mladino lagodno sprehajalo nekaj odraslih ljudi, je srečeval čedalje več znanih obrazov, v izložbi večje knjigarne pa so njegovo pozornost pritegnile knjige, ki jim je iz oglasov in časopisnih poročil poznal komajda naslove. Ko je med njimi zagledal zadnji komplet nobelovcev, je naglo vstopil. V knjigarni je vzel vsako posamezno knjigo iz kartona in si jo pozorno ogledal.

»Je to vse, kar je izšlo od lanske pomladi?« je vprašal prodajalko.

»Še prej je izšel tale komplet! Izvolite!«

Prodajalka je položila predenj na prodajalno mizo karton s štirimi knjigami.

Preletel je naslove in povprašal za ceno obeh kompletov.

Prodajalka, očitno honorarna delavka, študentka, je pogledala v prospekt, preden je odgovorila.

»Toliko nimam...« je rekel z obžalovanjem.

»Knjige lahko dobite na kredit, seveda, če ste v službi,« je pohitela prodajalka.

»Vojaško sem odslužil, učiteljsko pa nastopim s prvim septembrom, v sredo...«

»Pridite torej v sredo...«

»Pridem, seveda pridem!« je zaklical, pograbil kovček in zapustil knjigarno.

Tri, štiri hiše dalje ga je zadržala izložba s fotografskimi aparati, lečami, filmi, stativi in drugimi fotografskimi potrebščinami. Kakor je bila njegova navada, odkar je po tej strani Gosposke ulice začel hoditi na pedagoško gimnazijo, je tudi zdaj obstal pred izložbo in si z največjim zanimanjem začel ogledovati najnovejše modele fotografskih aparatov.

Koliko je dražjih od mojega flexareta, vendar ga ne zamenjam z nobenim! si je rekel, ko se je končno le odtrgal od izložbe.

Na mostu čez Dravo mu je veter s Pohorja polnil nosnice s predolgo pograšanim vonjem po smrekovih gozdovih in mu hladil oznojeno čelo, reka pod mostom pa mu je budila spomine na počitniško kopanje in čolnarjenje. Kolikor bolj se je bližal Studencem, od koder se je pretekle pomladi odpravil na služenje vojaškega roka, toliko hitreje so ga nosile noge in toliko bolj je vse okoli njega postajalo stvarno in resnično. Čeprav je imel za seboj neskončno dolgo potovanje z neprespano nočjo, ni čutil utrujenosti, stopal je lahkotno, kakor da je šele nastopil pot domov. Toda ko mu je iz stranske ulice stopil naproti oficir, je nezavedno prešel v vojaški korak in desnica se mu je samogibno dvignila v pozdrav, šele hudomušni nasmeh bližajočega se malce debelušastega oficirja ga je opozoril, da ni v uniformi in da ni več vojak.

»Zdravo, vojniče!« mu je zaklical oficir in vojaško odzdravil, ko sta se srečala.

Da, vojak, toda odslužen! si je rekel, se iz srca zasmeljal in s pospešenim korakom nadaljeval pot proti domu.

Slednjic je prišel v domačo ulico, ki se mu je iz obzidanega kasarniškega dvorišča poleti kazala prašna, jeseni blatna, vendar s košatimi kostanji razkošno ozelenjena, zdaj pa je videl, da je asfaltirana, vsak drugi, tretji kostanj pa je do srede krošnje obžagan in okleščen. Predvojne železničarske in delavske hiše in hišice nižjih uradnikov, sezidane s pristradanimi prihranki, so se v petnajstih mesecih, odkar jih ni videl, postarale za več let. Tiste, ki so jih pred petimi, šestimi leti z dolgoročnimi krediti sezidali nameščenci in delavci, so bile ob njih videti kot nove. Sicer pa mu hiše niso bile mar, tudi za makadamom ni žaloval, žal pa mu je bilo dreves.

So jih oklestili in obžagali hišni lastniki in stanovalci, ker so jim rogovilaste veje jemale svetlobo in sonce?

Z Jernejo sva se prav zaradi goste sence zatekala pod tele kostanje . . . Ni ga med njimi, ki naju ni skrival pred očmi ljubosumnih radovednežev in nevoščljivih radovednic . . .

Stoj! si je odsluženi vojak zaklical zapovedujoče. Ali se nisem zaklel, še preden sem v Bitoli stopil na vlak, da se v domačo ulico ne vrnem s svojimi ljubezenskimi tegobami. Prav te dni mineva leto, kar sem dobil njeno zadnje pismo, komaj tri mesece po najinem zadnjem ljubljenju pod pohorskimi smrekami. Pod enim izmed tehle kostanjev sva si med strastnim poljubljanjem prisegala zvestobo. Toda že po nekaj gorečih pismih je tja v Makedonijo prišlo zadnje, kratko in uradno: *Ne pričakuj več pošte od mene! Kar se je pripravljalo že pred tvojim odhodom, se je zgodilo:*

vrnila sem se k Tomažu. In Tomaž se je vrnil k meni. Sicer si pa vojak in imaš puško! Ker je omenila puško, je nisem vzel v roke, razen kadar so mi ukazali. Kostanjev v tejle naši ulici nisem pozabil. Še v sanjah sem jih videl, seveda takšne, kakor so bili v najinih časih. V resnici so jim najbrž kmalu potem, ko sem dobil njeno zadnje pismo, odžagali spodnje veje. Padale so na ulico in se lomile. Čez kak dan so prihrumeli viličarji in zmetali na tovarnjake vejevje in drobnjad. Ko so odropotali, so na tehle kostanjih, pod katerimi sva z Jernejo lansko zgodnjo pomlad delala načrte, kako bova v letošnjih jesenskih mesecih povezala najini življenji, ostale tam, kjer so iz mogočnega debla prej rastle najdebelejše veje, samo bele rane. Na desetine in desetine belih ran! *Sicer si pa vojak in imaš puško!* Zdaj je nimam. Kaj bi bilo, če bi jo imel? Nase je ne bi nameril, tudi na Tomaža ne, tudi Tomaž ni dvignil v pest stisnjene desnice name, ko sem mu, kakor je rekel, prevzel punco, čeprav je ta punca, Jerneja, sama prišla k meni. Je videla, kako so žagali najine zaščitnike? Ne verjamem. Od lanske pomladi je najbrž ni bilo v to ulico, s Tomažem sta se dobivala na oni strani Drave, pod Piramido ali pri Treh ribnikih. Prav zdaj morda čakata pod kakšno bukvi, da se stemni . . . Naj! Ne, če bi imel puško s takšnim daljnogledom, da bi ju izsledil, bi . . .

Neumne misli, se je zavrnil bivši vojak. Prebolel sem, odpisal, kakor je rekel oče, ko je prišel s kom navzkriž. Nekaj časa se je grizel, na lepem pa je udarilo iz njega: Odpisan! In nikoli več ni omenil tistega človeka, ki mu je žrl živce. Po tistem Jernejinem pismu sem si tudi jaz z bolečino, pozneje s trdoglavostjo ponavljal: Odpisana, odpisana! Vendar, kakor čutim, je popolnoma le nisem odpisal . . .

Ko se mu je odprl pogled na dvojček konec ulice in na zadnji, visoko v krošnjo obžagani kostanj, je razočaranje prekrilo žalost za izgubljeno ljubeznijo.

Komu od naših ni bilo dovolj svetlobe in sonca?

Očetu? Koliko je oče sploh doma? Do dveh, treh popoldne je v službi; ko odspi svojo urico, ki se včasih raztegne do mraka, gre spet zdoma in ga ni domov pozno v noč. Tako je bilo do njegove upokojitve, z lanskim prvim novembrom se je njegov urnik seveda spremenil, vendar dvomim, da je kot upokojenec kaj več doma. Sicer pa kostanjev niti opazil ni, ne spominjam se, da bi jih bil kdaj omenil ali se vsaj za trenutek zagledal v njihove krošnje, ko je stopil iz hiše.

Je največji in najlepši kostanj na tej strani ulice, »Peklarjev«, kakor so ga imenovali, materi kradel svetlobo in prestrezal sončne žarke? Ko je še hodila na občino sprejemati vloge in prošnje pa izdajati tiskovine, je do treh, tudi do štirih ni bilo domov, kot upokojenka pa ni prišla iz spalnice pred deveto, deseto, na hitro je pripravila kosilo, pospravila kuhinjo in odšla na obisk k tej ali oni sosedu, včasih tudi na sestanek v mesto, ali pa sedla h kartam, večere pa presedela pred televizorjem. Tudi mati, to se pravi mačeha, ni imela razloga, da bi dala obžagati kostanj pred našo polovico dvojčka!

Zdenka? Ko je po osemletki začela zahajati na »frizersko fakulteto«, kakor se je rada ponašala, je po ves dan nismo videli. Malo preden sem odšel k vojakom, se je sprla s »profesorji« in njihovimi »asistenti« in je rajši s sebi podobnimi dekleti in fanti zahajala v disco klub in se potepala po mestu, domov pa prihajala zgolj jest in spat. Ko so miličniki njeno družčino razgnali, je na neki drugi »fakulteti« nadaljevala svoje »študije«; prva se je imenovala Margita, druga Amelija. Moji sestrici, pravzaprav polsestrici, spodnje, čeprav hudo košate veje gotovo niso bile v napoto.

Brata? Kot paglavca sta bila od pomladi do jeseni več na kostanju kot v hiši. In kolikokrat sta predložila Zdenki svojo, večjo sobo v zameno z njeno, manjšo, da bi lahko kar skozi okno dosegla kostanjevo krošnjo in se utaborila v njej, namesto da bi šla v šolo ali to in ono postorila v hiši in na vrtu. Lansko jesen, kakor mi je sporočila Zdenka, sta hudo nerada stopila v uk, Lenč v avtomehanski, Vilč v ličarski oddelek iste delavnice, a sta jo zaradi slabih higienskih razmer kmalu zapustila, kakor sta pripisala k Zdenkinemu novoletnemu voščilu.

Vtem je prišel pod domači kostanj. Kakor da bi človeku odsekali roke, si je rekel, ko se je zagledal po deblu navzgor. Iz človekovih ran bi tekla kri, in ko bi iztekla, bi človek umrl. Kostanj ne krvavi, njegove rane so bele, zaradi njih se najbrž ne bo posušil, bo pa oslabeled, rane mu bodo zakrnele in počrnele, tule pred našo polovico hiše bo stal ko oskubena kokoš, dokler iz te ali one rane ne bo pognala mladica. Prej pa je bil v okras vsej naši ulici!

Barbari!

Z visoko v krošnjo obžaganega in okleščenega kostanja mu je šel pogled na rumeno polovico hišnega pročelja. Okna v pritličju so bila odprta, v nadstropju zaprta. Tudi okno njegove sobe je bilo zaprto. Me ne pričakujejo? se je vprašal prizadeto.

Z obotavljajočim se korakom je stopil k vežnim vratom in pritisnil na zvonec. Znotraj je zazvonilo. Prešlo ga je dolgo pogrešano čustvo domačnosti. To je naš zvonec! Kmalu potem ko smo se vselili, ga je oče prinesel s sindikalnega izleta v Trst.

Ker se v hiši niso odprla nobena vrata, je pozvonil še enkrat.

Najbrž so kje zunaj! se je domislil.

Zavil je okoli hiše. Tudi za hišo ni bilo nikogar. Razgledal se je po vrtu. Kako je zanemarjen in zapuščen! je ugotovil na prvi pogled. Odprl je vratca, ki so iz stranske ulice vodila vanj, in se sprehodil med gredami. Čebula je bila sicer populjena, toda tu in tam je na presušeni zemlji ležala kakšna glavica, na obeh sosednjih gredah je solata šla v cvet, na naslednji so rumenele ovele zeljne glave. Je zalivanje prepovedano? Toda ko je prišel do meje s sosednjim vrtom, je videl, da je onstran zelenjava v najbolj bujni rasti. Torej nihče ni skrbel za vrt, odkar mene ni bilo doma! Ribez se duši v travi, prekle s stročnim fižolom ležijo križemkražem, ne samo poti, tudi grede so zaraščene s travo in plevelom! Ob ograji pa do pasu visoke koprive!

V odsluženem vojaku je plahnelo občutje prijetne domačnosti, nejevoljen se je vrnil pred hišo in krepko pozvonil. Zaman je čakal, da bi se odprla vežna vrata. Vrgel je vprašujoč pogled po pročelju. Ker so spodnja okna odprta, ne more biti daleč tisti, ki je ostal doma. To je najbrž mati, si je rekel in odšel k svetlo zeleni polovici dvojčka.

Brž ko je pozvonil, sta skozi okno v pritličju pogledali soseda in Peklarka.

»Si prišel, Roman, si le prišel!« je Peklarka ponavljala in si Romana z občudovanjem ogledovala, ko se je čez čas primajala iz hiše. »Kako si zrasel, kako si ožgan! Samo malo preveč je shujšal, ali ne?« je vprašala sosedo, prav tako naphano, le bolj urejeno žensko, kakor je bila sama.

»Pristaja mu,« je rekla soseda in Romanu ponudila roko.

Visoki in vitki, v ramena široki dvaindvajsetletni plavolasec se je samo smehljal.

»Makedonsko sonce je izcedilo iz mene, kar je bilo odvečnega, zdravja pa mi ni načelo, še utrdilo ga je,« je rekel. »In ti, mati? Kako je s tvojim zdravjem?«

»Srce je še bolj zanič, kakor je bilo, glavobola se tudi ne morem rešiti,« je zatarnala Peklarka.

»Preveč si se zredila, mati, najbrž preveč sediš,« je Roman s prizanesljivim nasmehom opomnil svojo mačeho.

»Kaj hočem, ko me noge slabo nosijo,« je Peklarka rekla v pojasnilo, soseda pa je še enkrat segla Romanu v roko in rekla, da bodo zdaj, ko je odslužil vojsko in se vrnil, za njegovo mater napočili boljše časi.

»Seveda, seveda!« je Roman pritrdil, ne da bi se zmenil za sosedin pomenljivi pogled, in odšel z materjo k domačim vežnim vratom. Ker je bila Peklarka preveč živčna, da bi jih mogla takoj odkleniti, jih je odklenil Roman. Še preden jih je odprl, je pokazal na obžagani kostanj in vprašal očಿತajoče: »Kdo je storil to?«

»Prišli so delavci iz mestne vrtnarije in odžagali spodnje veje ne samo našemu kostanju, pač pa, kakor vidiš, vsakemu drugemu, tretjemu,« je Peklarka zavrnila Romanov očitek in še povedala, da so strokovnjaki dognali, da je kostanje napadel rak.

»Rak?«

»Da, rak!« je pritrdila Peklarka. »Kakor sem izvedela, bodo vsak čas podrli ves drevored, jeseni pa na vsaki strani ulice zasadili mlade topole,« je še povedala.

»Kakšna škoda!« je vzkliknil Roman in se še enkrat ozrl po kostanju.

»Meni je prav, če jih bodo podrli. Že zdaj, ko so našega samo obžagali, je ob deževnih dnevih bolj svetlo v kuhinji!« je rekla Peklarka in odprla vežna vrata.

»Kakšna škoda!« je žalostno ponovil Roman in stopil za materjo v hišo.

V predsobi je z enim pogledom objel pohištvo in vrata v kuhinjo, dnevno sobo in kopalnico pa na stranišče. In stopnice gor v nadstropje. Je bilo in ni bilo tako kot pred petnajstimi meseci.

»Kje so drugi?« je vprašal, ko je videl, da so obešalniki prazni, kar se ni zgodilo v nobenem letnem času, in zaznal, da v hiši vlada nenavadna tišina, celo nekakšna omrtničenost.

»Peklar je pri upokojencih, fanta sta na kopanju, Zdenka pa . . .«

Namesto da bi povedala, kje je Zdenka, je Peklarka samo zamahnila z roko.

»Niste dobili moje brzojavke, da pridem danes popoldne?« je Roman vprašal bolj in bolj razočaran.

»Dobili, že včeraj, ampak pri nas je tako, da ima vsakdo svoje poti . . . in danes je sobota . . . Pridi, da ti pripravim malico!«

»Lačen nisem, samo pil bi!«

»V hladilniku je sok, je kislá voda, tudi kakšna steklenica piva.«

Roman je odložil kovček, obesil dežni plašč na obešalnik in stopil v kuhinjo.

Tudi v kuhinji ni, kakor je bilo pred mojim odhodom, čeprav je vsaka stvar na svojem mestu. Seveda, je spoznal, prej je kostanj s svojimi vejami segal prav do okna, zdaj v kuhinjo namesto zelenih listov gledajo bele rane.

»Pivo je spil Peklar, drugo sta polokala fanta!« se je razhudila Peklarka, ko je odprla hladilnik in videla, da je prazen.

»Napil se bom vode!«

Roman je segel po najbližjem lončku in odprl pipo nad umivalnim koritom.

Šele ko si je natočil drugi lonček in ga izpraznil do polovice, se je odžejal.

Tam spodaj je bila voda prava mlakuža, naša pohorska pa je hladna in pitna!« je rekel oživiljeno.

»Res nisi lačen?« je vprašala Peklarka.

»Nisem, zares nisem!« je odgovoril Roman, čeprav že ves dan ni imel nič poštenega v ustih. »Daj mi, prosim, ključ od sobe!«

»Ključ je v vratih . . .«

Ali nisem naročil, naj bo moja soba zaklenjena? je Roman hotel reči; ko je videl mater vso zasopljeno in potno, pa je brez besede stopil v pred-sobo, pograbil kovček in se pognal po stopnicah navzgor.

S srede stopnic se je vrnil v kuhinjo, položil kovček na mizo in ga odprl.

»Nekaj sem ti prinesel!« je rekel, vzal iz kovčka precej velik ploščat zavitek in ga izročil materi.

»Kaj je to?«

»Odvij in videla boš!«

Da bi se prej prikazalo darilo, ga je sam odvil in položil na mizo.

»Takšen medeninast pladenj sem si od nekdanj želela!« je rekla Peklarka in si pladenj ogledala od blizu. »Kako lepi ornament!«

»Pristno makedonski!«

»Hvala, Roman!«

»Samo da ti je všeč!« je rekel Roman, zaprl kovček, da ne bi videla, kaj je prinesel drugim, in zapustil kuhinjo.

Vrata v njegovo sobo so bila na stežaj odprta.

Da, to je moja soba, majhna sicer, vendar samo moja! Vse je, kakor je bilo! Ob desni strani omara in knjižna polica, na levi kavč, pred oknom miza s stolom! In po stenah moje fotografije! Ampak zrak je hudo zatohel, vrata so odpirali, okna pa ne! si je rekel vznevoljen, položil kovček na kavč in stopil k oknu in ga odprl.

Ko se je nadihal svežega zraka, se je vrnil h kovčku. Najprej je zložil na mizo, kar je še prinesel daril: očetu zavitek najboljšega makedonskega tobaka za pipo, Zdenki vezen prtiček z makedonskimi motivi, vsakemu bratu pa žepni nožič z bisernim ročajem. Potem je začel jemati iz kovčka druge stvari: flexaret v rjavi kožni torbici, stativ v črnem polivinilastem tulcu, svetlomer in škatlico z lečami. Kakšna sreča, da sem vse vzel s seboj! Namah sem si pridobil prijatelje. In ugled. Posebno ko so moje fotografije na razstavi našega bataljona dobile največ pohval in priznanj. In še tale album sem si napolnil z motivi, ki bi jih pri nas iskal zaman.

Toda ko je vzel iz kovčka brezrokavnik in odprl omaro, da bi ga obesil vanjo, ga je v hipu minilo veselje. Zgoraj na polici ni bilo njegove črne kučme; med oblekama, kjer je pred njegovim odhodom visela skoraj nova vetrovka, je zijala praznina. Si je Lenč sposodil kučmo, Vilč pa vetrovko? Ali oboje Lenč, ki je že prej jemal moje reči in mi jih ni vračal?

Še bolj ga je udarila praznina na knjižni polici, kjer je manjkalo vseh šest letnikov nobelovcev. Od kdaj moja polbrata bereta svetovne romane? se je ogorčen vprašal. Da ni po knjigah segala moja spoštovana polsestra? se je naslednji trenutek vprašal malce manj jezen. Na njeno »fakulteto« ne prihajajo samo obrekljive klepetulje, pač pa tudi izobraženke, zato je prav, da se zna pogovoriti z njimi o literaturi. Razumem, razumem, draga sestra, ampak knjige bodo spravljene v moji sobi!

Občutje, ki ga je nosilo vso dolgo pot in ga prineslo v domačo ulico, je bilo dokončno skaljeno. Prazni kovček je položil na omaro, dol v kopalnico pa odnesel toaletne potrebščine in umazano perilo. Potem se je spet pognal gor v nadstropje, čeprav ga je iz kuhinje klicala Peklarka.

V Zdenkini sobi je v omari našel dve, tri dekleške obleke, nekaj bluz in kril pa zimski plašč, zgoraj na polici dva slamnika, na dnu omare nekaj perila. Tudi v posteljni omarici ni bilo nobenega njegovega nobelovca, tu in tam se je prašil le kak detektivski ali dr. roman.

V sobi njegovih dveh bratov je bilo na mizi in stolih pa po tleh nametanih na desetine kolesarskih svetilk in dinamov, avtomobilskih ogledal in anten, električnih brivskih aparatov, vidias svedrov in francoskih ključev pa drugega orodja, toda svoje reči ni našel nobene. Prekupčujeta ali kradeta?

Preden si je mogel odgovoriti, se je domislil: Da si ni oče izposodil knjige?

Seveda, kaj pa naj bi počel, kar je stopil v pokoj? Bere in gleda televizijo. Ampak da je izpraznil kar pol moje knjižne police? Sedemindesetdeset knjig, od katerih imajo nekatere tudi petsto in še več strani! Prej včasih pa je drobno sindikalno knjižnico žulil tudi po teden dni.

Zdrvel je dol v pritličje.

V dnevni sobi je najprej planil k staromodni kredenci. V gornjem levem, očetovem, predalu je našel samo sindikalne brošure in mape s časopisnimi izrezki govorov republiških in zveznih političnih pa sindikalnih funkcionarjev. Drugod po sobi je ležalo nekaj zadnjih številk Večera in 7 dni. Skočil je še v spalnico. Na očetovi omarici je našel novoletno številko revije Borec, v omarici dva para ponošenih copatov. K materini omarici, ki je bila naložena s škatlicami in stekleničkami najrazličnejših velikosti in barv, je vrgel samo bežen pogled.

»Kje so moje knjige, kje moja vetrovka pa moja kučma?« je kriknil, komaj je odprl vrata v kuhinjo.

Peklarka, ki je za mizo prelagala karte, da bi izvedela, kaj jo v naslednjih dneh in tednih čaka prijetnega in neprijetnega, se je sicer zdrznila, vendar je vprašala kaj malo začudeno: »Knjige, vetrovka, kučma?«

Ko ji je Roman ves iz sebe razložil, da vse to pogreša, mu je rekla pomirljivo: »Potrpi, prišli bodo in povedali. Sedi rajši semle za mizo in povej, kakšno posteljo si imel, kakšne tovariše in kakšne oficirje! In kakšna je bila hrana? Premalo si nam pisal o tem.«

»Koliko pa ste vi meni pisali?« je Roman zavrnil očitek. »Ne vem, kako se oče počuti kot upokojenec, še tega ne vem, ali je Zdenka že končala svojo frizersko »fakulteto« in kje se uči Lenč in Vilč . . .«

»Izvedel boš, vse boš izvedel . . .« je rekla Peklarka in spet segla po kartah. Preložila je eno samo, potem pa zgrnila karte na kup, se z obema rokama prijelja za glavo in potožila: »Težave so . . . težave . . . in še vročina, kakor da smo sredi poletja! Že od poldneva me boli glava.«

Roman se ze ozrl v njen obraz. Na njem ni opazil najmanjšega znaka glavobola ali kakšne druge slabosti, nasprotno, tako poln in zdrav je bil le redkokdaj. Še zmerom pestuje svoje namišljene bolezni, si je rekel. Zamerilo se mu je, da je ni prizadelo, ker ni našel svojih najljubših knjig in vetrovke pa kučme, vse to si je vendar kupil s svojim, težko prisluženim denarjem.

Ne da bi kaj rekel, se je dvignil in šel.

Odpeljem se skozi podpohorske vasi! je sklenil, ko se je ustavil sredi predsobe.

Njegovo kolo je sicer viselo na klinih v drvarnici, toda kakšno! Veriga je bila pretrgana, zavore pokvarjene, obe zračnici prazni in plašč na prednjem kolesu preluknjan, luč in zvonec pa sneta!

Tako, bratca, pomagal sem očetu in materi, da sta kupila vsakemu svoje kolo, pa sta se vozila z mojim, dokler ga nista uničila!

Do kraja razočaran se je vrnil v kuhinjo.

»Si videla, kaj sta napravila Lenč in Vilč z mojim kolesom?« je kriknil proti Peklarki, ki si je svoj glavobol še zmerom preganjala s polaganjem kart.

Šele ko je položila na mizo zadnjo karto, se je Peklarka obrnila k vratom.

»Kako naj poleg gospodinjstva, sestankov na krajevni skupnosti in obiskov pazim še na tvoje kolo?« je Romana očitajoče zavrnila. »Ko bosta prišla, se boš pogovoril z njima,« je še rekla in se spet z obema rokama prijela za glavo.

Ker Roman ni takoj našel prave besede, se je umaknil nazaj v pred-sobo in zbežal iz hiše. Tudi po domači ulici je bolj tekel kot hodil; šele zunaj med njivami in travniki je upočasnil korak.

Očetu in materi bom zvečer povedal, kar jima gre, Lenču in Venču pa jih naložil nekaj okoli ušes! In tudi Zdenki, če mi ne bo takoj vrnila, kar si je izposodila!

Še precej časa se je pridušal, sčasoma pa mu je šelestenje koruznih polj le pregnalo jezo in ublažilo ogorčenje, bližina temno zelenih gozdov pa ga je pomirjala. Pospesil je korak, da bi čim prej prišel pod mogočne pohorske smreke, po katerih mu je bilo sredi porjavele makedonske pokrajine še bolj dolgčas kot po kostanjih v domači ulici.

Da sem le doma, spet doma! si je rekel, ko je legel pod eno prvih smrek. Potem je dolgo brez misli strmel v vrhove smrek nad seboj in vdihaval ohlajeni, po smoli odišavljeni zrak. Nobenih vezi ni čutil, nikomur ni bil dolžan pokorščine, nikogar ni imel nad seboj.

Že jutri dopoldne stopim v Melje in se javim v službo, je sklenil, popoldne pa se zahvalim šoli pri Antonu, da so tudi oni ugodno rešili mojo vlogo. V opravičilo bom napisal, da mati ni popolnoma zdrava, z vzgojo obeh bratov so težave, sestra pa je tudi potrebna pomoči... Seveda je nesramno, da sem se prijavil na obe šoli. Toda tako mi je svetoval Andrej, ko mi je poslal razpis prostih službenih mest. *Vloži prijavo na obe šoli!* mi je naravnost ukazal, *če ne uspeš na meljski, boš prav gotovo na pohorski! In čez leto ali dve boš prišel na mestno šolo!* Andrej je bil že od nekdaj v vseh rečeh bolj izveden kot jaz, poleg tega je takoj po diplomi dobil službo v Kamnici. Ni da bi premišljeval, katero službo naj sprejemem. Že v Bitolju, to se pravi v Bitoli, sem se odločil, vendar zadnje dni ni bilo časa, da bi se bil šoli v Melju prijavil, službo pri Antonu pa odpovedal. Na službenem mestu se moram pokazati prvega septembra, torej v sredo. Malce imam treme, delo na meljski osemletki bo zahtevno, posebno še za začetnika, šola je še skoraj nova, odprli so jo prav tisti dan, ko je moj razred končal šolanje na stari osemletki. Razkazali so nam jo. Kako svetli razredi, kako bogato opremljeni kabineti in kako prostorna telovadnica pa prostorno igrišče! Pohorska nižjerazrednica pa je še iz časov stare Avstrije. Tam zgoraj ni drugega kot nekaj stoletij stara cerkvena, dve, tri kmetije, nekaj kočarij in drvarskih bajt pa nekdanja graščinska kašča, ki so

jo pred leti preuredili v trgovino in gostilno. Res, okolica je izredna: rahlo valovita planja, okoli in okoli obdana s smrekovimi gozdovi. In gozdovi tudi nad njo, do pašnikov pod vrhom Pohorja! Za počitniško letovanje prelep kraj. Tistih deset dni, ki sva jih predlanske počitnice z Jernejo preživela pod šotorom na robu planje, so bili najlepši dnevi, kar sem jih doživel dotlej, in tudi poslej. Toda Melje je moj rojstni kraj, v hiši nekdanjega nemčurja tik ob Dravi sem živel do vselitve v našo novo hišo. Dol v Dravo sem imel samo skok, v šolo čez cesto dva skoka, gor v Meljski hrib tri! Že v sredo se bom torej vrnil v svoj rojstni kraj. Do zime bom privarčeval dovolj za novo vetrovko in kučmo, kolo bom dal popraviti takoj, knjige pa bom gotovo dobil nazaj, naj si jih je izposodil ta ali oni.

»Razumem!« je zaklical po vojaško, se pognal kvišku in se napotil nazaj proti mestu.

Veder in nabit z delovno vneto se je v trdem mraku vrnil v domačo hišo.

Razen Peklarke še vedno ni bilo nikogar doma.

»Sobota je,« je rekla Peklarka brez vznemirjenja, ko jo je vprašal po očetu, sestri in bratih.

»Te ob sobotah pustijo samo?«

»Ne samo ob sobotah in nedeljah!« je Peklarka odgovorila z glasom, v katerem pa ni bilo kančka nejevolje.

»Vsaj oče bi bil lahko doma!«

»Peklarja zadnje čase malo vidim . . . sploh se malo vidimo.« Dvignila se je in stopila k štedilniku. »Naj ti ocvrem jajca ali imaš rajši sendvič?«

»Cvrtje!« je rekel Roman, vzel iz kredence kruh, krožnik in pribor ter sedel za mizo. Čez čas pa vprašal: »Je oče zadovoljen s pokojnino?«

»Če bi imel še enkrat toliko in bi bila moja invalidska dvakrat večja, bi nam bilo komaj dovolj,« je rekla Peklarka in strla jajci v ponev.

Dokler ni postavila predenj jajčnega cvrtja, je imel Roman dovolj časa, da si je dodobra ogledal kuhinjo. Skrajni čas, da jo prebelimo! Sploh je potrebna temeljitega čiščenja, je ugotovil. Seveda, Zdenka se je že od nekdanj odtegovala delu v kuhinji, kvečjemu je kdaj pa kdaj meni na vrtu priskočila na pomoč, materi se je srčna bolezen morda res tako poslabšala, da ne zmore težkega dela, o bratih in očetu pa ni da bi govoril! Kako le morejo živeti v takšni umazaniji in takšnem neredu? Morda pa je v meni preveč vojaške discipline in reda, se je brž vprašal malce posmehljivo.

»Boš bolj belo ali bolj črno kavo?« je vprašala Peklarka, ko je iz ponve preložila jajčno jed na Romanov krožnik.

»Naj bo bolj bela, črne sem imel dovolj pri vojaki!« je odvrnil Roman in se lotil jedi.

Kmalu potem je Peklarka na medeninastem, v luči bleščečem se pladnju postavila na mizo skodelico bele kave za Romana in skodelico blagega čaja zase.

»Kaj ste večerjali pri vojakih?« je vprašala, ko je sedla na svoj obla-zinjeni stol.

Roman je povedal, kaj so imeli zadnji teden za zajtrk, kaj za kosilo in kaj za večerjo.

»Tako ali skoraj tako je bilo teden za tednom,« je še povedal. »Izbire ni bilo, nismo pa bili lačni, samo žeja, žeja je bila huda.«

Peklarko je še zanimalo, kaj so počeli ob večerih in sploh v prostem času. Začudila se je, ko je izvedela, da je Roman večino prostega časa izko-ristil za branje makedonskih knjig in za fotografiranje.

»Kaj si pa mogel fotografirati v vojašnici?«

»Tovariše, zunaj kasarne pa domačine in njihove hiše, imenitne slike sem napravil!«

»Si kaj zaslužil?«

»Nisem slikal za denar, dobil pa sem toliko, da sem si lahko kupoval filme. Imam velik album slik. Najlepše so iz Ohrida, Tetova, Skopja in drugih makedonskih mest. Videla jih boš.«

»Ni prav, da si se med dopustom klatil po Makedoniji, namesto da bi bil prišel domov,« je poočitala Peklarka.

»Drugega nisem mogel,« je rekel Roman in segel po skodelici ter začel glasno srkati kavo, da bi zakril zadrego.

»Zadnji čas, da si prišel, vse se draži, penzije pa hudo počasi zvi-šujejo.«

Še prve plače nisem dobil in že je začela vleči iz mene! si je rekel Roman, ko je odstavil skodelico, na glas pa vprašal: »Koliko ti daje Zdenka?«

Peklarka je napravila požirek, dva in vprašala začudeno: »Res ne veš, kako je z Zdenko?«

»Kako naj bo z njo?«

»Slabo je . . . slabo . . .«

»Je bolna?«

Da ni noseča? Seveda, noseča! Si je kar sam odgovoril. Že v zadnjem razredu se je začela pajdašiti s potepuškiimi, od sebe starejšimi fanti s te in z one strani Drave. Nič čudnega, če ji je kateri napravil otroka. Kaj, če je spolno bolna in je v bolnišnici? se je ustrašil naslednji trenutek.

»Je v bolnišnici?«

»V kakšni bolnišnici!« je Peklarka zavrnila Romanovo živčno vpra-šanje, ko je popila čaj in prazno skodelico postavila nazaj na pladenj. In šele ko je odnesla pladenj z umazano posodo v pomivalno korito, je po-vedala, da je Zdenka že dalj kot tri mesece na Dobrovcu nad Kamnico.

»So na Dobrovcu odprli frizerski salon za izgubljeni dekleta?« se je zavzel Roman.

»Kakšen salon le! Zdenka je v zavodu, v poboljševalnici!« je Peklarka povedala jezno.

»V poboljševalnici?«

»Sam veš, kakšna je bila že kot šolarica in kakšne je svirala kot vajenka...«

»Je z očetom nista mogla trdo prijeti?«

Roman ni bil toliko ogorčen zaradi Zdenke kot zaradi očeta in matere.

»Koliko pa zaleže moja beseda, Peklar pa je punco, kakor veš, od nekdaj razvajal!«

»In?«

»Prve dni aprila je pospravila nekaj svojih reči, in šla, ne da bi povedala kam.«

»Kako sta ji mogla dovoliti?«

»Naj bi se bila mar stepla z njo? Peklarja pa ni bilo doma. Ves mesec nismo vedeli, kod se potepa in kako je z njo, konec meseca pa sta jo pripeljala miličnika in povedala, da so jo prijeli v Novi Gorici, ne samo njo, še eno punco in dva fanta. Na mejo so se pripeljali z avtomobilom, tam pa so miličniki odkrili, da je avtomobil ukraden. In potem je prišlo na dan, da so v Opatiji, kjer so prespali prejšnjo noč, okradli nekaj gostov. Zdenko in njeno pajdašico pa mladoletnega fanta so dali v poboljševalnico, polnoletni fant pa je dobil leto dni zapora.«

»Kako dolgo bo ostala na Dobrovcu?«

»Dokler se ne bo izučila za frizerko!«

»Bo zdržala?« je Roman vprašal bolj sebe kot mater.

»Morala bo!« je Peklarica rekla s trdim glasom in se z obema rokama prijela za glavo pa zatarnala. »Zdaj me pa boli glava, to imam od tega, ker sem ti povedala... Grem gledat televizijo!« je še rekla in se trudoma dvignila.

Zdenka, Zdenka! Bila si edina, ki si mi pisala od doma. Zadnje precej zmedeno pismo sem dobil tik pred pomladjo. Napovedala si daljše in bolj zanimivo pismo čez mesec ali dva. Najbrž bi mi bila pisala iz Benetk ali kakšnega drugega italijanskega mesta, če bi se bili prebili tako daleč. Torej boš frizersko »fakulteto« končala na Dobrovcu! Morda je res to edina možnost, da jo končaš in se privadiš rednega dela...

Vstal je, ugasnil luč in zapustil kuhinjo. Toda pred vrati v dnevno sobo je obstal. Kar sama naj gleda televizijo, ne samo oče, tudi mati je kriva!

V svoji sobi se je nekajkrat sprehodil od vrat do okna, potem stopil h knjižni polici in začel natančnejše pregledovati knjige, ki so mu ostale. Niti enega nobelovca ni našel. Kdo jih je odnesel? Dvojčka sta preneumna, da bi znala ceniti njihovo vrednost, oče in mati pa se za leposlovje nista nikoli zanimala...

Torej res Zdenka?!

Pr eden so šli na veliki potep, jih je odnesla in prodala. Sestrica, kako si mogla storiti to, ko si vendar vedela, koliko so mi pomenile! Sestra me je okradla, dekle me je zapustilo, jaz pa sem komajda kdaj poprosil kakšno makedonsko dekle, če jo smem fotografirati, in zadovoljen sem bil, če se mi je posnetek posrečil... Naivnež, da ne rečem bedak!

Odtrgal se je od knjižne police, stopil h kavču in se zazrl po Jernejinih fotografijah na steni. Jerneja v beli poletni obleki ob prvem od treh ribnikov. Jerneja na travi ob vznožju Piramide. Tisti popoldan sva se dolgo poljubljala, v mraku pa se ljubila. Jernejin portret! To je do vojaščine moja najbolj uspela fotografija. Kakšne ustnice, kakšne oči in kako lepo čelo z gostimi obrvmi! Midva oba pred šotorom zgoraj pri Antonu! Je mogoče, da od tistih dni in noči ni ostalo drugega kot tele fotografije?

Spodaj so se oglasili moški koraki.

Oče!

Počakal je, da je oče zaklenil vrata, potem je vzel z mize zavitek in se spustil po stopnicah dol v pritličje.

Peklar ga je zagledal šele, ko sta na dnu stopnic obstala drug pred drugim.

»Roman?!« je presenečen zaklical, razširil roke in Romana objel, kar se ni zgodilo že dolgo, zelo dolgo. »Da si le prišel!« je rekel ganjen, Romana izpustil iz objema in ga potrepljal po ramenih. »Pravi vojak!«

»Odslužen!« je Roman smeje zavrnil očeta, potem pa segel z obema rokama v njegovo desnico in jo stisnil. »Kako je s teboj, oče?«

»Tudi jaz sem odslužil, najprej kot natak, potem kot kurir in partizan, po nekaj povojnih letih kot aktivist in upravnik meljskih gostišč, lani pa kot sindikalni uslužbenec in funkcionar! Odpisan sem, odpisan!

»Ne govoni tako, da si le zdrav!«

»Čez zdravje se ne morem pritoževati...«

»Pač pa čez...?«

»Stopiva v kuhinjo, morda najdeva kaj tekočega!«

Ker v hladilniku ni bilo nikakršne pijače, je Peklar odšel v dnevno sobo in od tam prinesel trebušasto steklenico, v kateri pa je bilo komaj za dva, tri prste vinjaka. Najprej je natočil Romanu, potem še sebi.

»Na zdravje, Roman!«

»Na zdravje, oče!«

Ko sta trčila in izpila, sta sedla vsak na svojo stran mize in se nekaj časa gledala brez besed. Da, oslabel je, si je rekel Roman, prej se mu roke niso tresle, tudi lica ni imel tako nezdravo pordela, oči ne tako vodeno sive. In očitno preveč pije.

Peklar pa je videl, da je njegov najstarejši sin že zrel, mlad mož. Nelagodno mu je bilo pred njim, povesel je pogled, segel po steklenici in spet natočil kozarčka.

»Kaj počneš kot upokojenec?« je Roman spregovoril, da ne bi še dalje molčala.

»Kaj naj počnem?« se je Peklar nasmehnil brezmočno. »V domu, v domu upokojencev,« je pojasnil, »nas je nekaj prav takšnih odpisanih, kakor sem jaz, prebiramo časopise, premlevamo dnevne novice in gremo se to ali ono igro...«

»Ti ni dolgčas?«

»Kar je odšel Danilo, je res pusto...«

»Danilo?«

»Bil je moj najboljši, pravzaprav edini prijatelj.«

Segel je po kozarčku in ga izpraznil do polovice.

»Nimaš nobenega honorarnega dela?« se je pozanimal Roman.

»Dovolj sem garal pred vojno, med vojno in leta in leta po vojni!« je Peklar jezno zavrnil sina, znova segel po kozarčku in ga izpraznil, potem ga je spet natočil in zlovoljno zaklical čez mizo: »Pij, Roman, pij!«

Roman je napravil požirek, postavil kozarček nazaj na mizo in vprašal: »Kaj pa Zdenka?«

»Vse sem napravil, da bi jo rešil, pa je pregloboko zagazila,« je rekel Peklar bolj sebi kot Romanu. »Zame je bilo partizanstvo trda šola, za Zdenko pa bo poboljševalnica.« Toliko, da se ni razjokal.

»Kje sta pa Lenč in Vilč?« je Roman, ki je že materino cmeravost težko prenašal, vprašal trdo.

Peklar je dvignil glavo in se nekam boječe ozrl v Romanove izprašujoče oči.

»Doma, kje pa naj bosta?«

»Doma?!«

»Doma, kakor sem povedal,« je potrdil Peklar in nadaljeval, opravičujoč bolj sebe kot sinova. »Za svoja leta sta še šibka. Kakšna naj bi kot dvojčka tudi bila? Naj malo zrasteta in se utrdita! In naj se naužijeta mladih let! Moja, kakor veš, niso bila rožnata. Kot otrok in deček nisem imel nič drugega, kakor da sem lačen, bos in slabo oblečen gledal site in lepo oblečene potnike, ki so se v vlaklu vozili mimo mene, ko sem ob tirih pasel našo kozo . . .«

Peklar se je razgovoril o svojih deških letih. Ker jih je Roman dobro poznal, je kmalu segel v njegovo bolj in bolj solzavo pripoved.

»Kako dolgo bosta ostala doma?«

»Kako dolgo?« je zategnil Peklar. »Tako dolgo, da jima najdem lahko in zdravo delo . . .«

»Šestnajst let sta stara . . .«

»Pa sta šibka, kakor da jih imata šele trinajst, štirinajst . . .«

»Navadila se bosta pohajkovanja in lenarjenja . . .«

»Ju bo že pozneje življenje izučilo . . .«

Roman je sprevidel, da kaj pametnega ne bo stisnil iz očeta, pri upokojencih se ga je očitno pošteno nalezal. Pustil ga je nekaj časa še govoriti, potem je zavitek, ki ga je bil prinesel, vzal s kredence in ga položil na mizo.

»Tole sem ti prinesel, oče!«

Peklarju se je zasvetilo v motnih očeh.

»O, makedonski tobak!« Pograbil je zavitek in ga ves blažen prelagal iz roke v roko. »Takšnega že dolgo nisem kadil. Takoj si natlačim pipico!« Segel je v levi in še v desni žep suknjiča. »Spet sem jo pozabil v domu . . . Ponjo ne bom hodil, tista, ki si mi jo, ti kupil za šestdesetletnico, pa je izgnila . . . za novo leto sem si jo hotel prižgati, pa je nisem našel . . .«

»Kmalu bo minilo osemindvajset ur, kar sem zapustil vojašnico!« je rekel Roman in se dvignil.

Tudi Peklár se je spravil pokonci.

»Ne samo nedelje, tudi sobote se vlečejo in človek več zapravi kot druge dni,« je rekel, pograbil trebušasto steklenico in jo nagnil nazaj svoj prazni kozarček; ker ni pritekla niti kaplja, je steklenico postavil dobrega mizo, pograbil za zavitek s tobakom. »Hvala, hvala! Jutri si jo natlačim . . . Jutri bo dovolj časa, da boš povedal, kako je zdaj pri vojaki . . . Nspi se, tudi jaz bom legel, čeprav bi se spodobilo, da bi zvrnila kozarec dobrega vina. Bova ga, seveda ga bova, jutri še ne, pač pa v sredo, prvega, ko dobim penzijo . . .« Z zasoljenimi očmi se je zazrl v Romana in se onemoglo nasmehnil. »Odrasel si, vojaščino imaš za seboj, zato ti lahko povem: zadnje dni v mesecu samo še čakam na poštarja . . . Avgust ima, žal, enaintrideset dni . . . strašno se vleče . . .«

»No, lahko noč, oče!« je rekel Roman nestrpno in segel v desnico, ki jo je Peklár stegnil proti njemu.

Zgoraj v sobi je dolgo stal pred odprtim oknom. Pod njim se je tu in tam med kostanji svetila poulična luč ali se je z druge strani ulice kazalo razsvetljeno okno in od nekod se je za pozno večerno uro razlegala mnogo preglasna in predivja glasba.

Ne samo naš kostanj, tudi naša družina je okleščena! si je rekel. Kar pomnim, ni bila pretirano trdna, vendar se je še držala skupaj. Celó jaz, ki so me, še ne dveletnega otroka, prestavili iz očetovega prvega v njegov drugi zakon, se nisem trgal od družine. Pravzaprav sem se tako vživel vanjo, da očetove druge žene nisem imel za mačehe. Seveda dolgo nisem vedel, da nisem njen pravi sin in da Zdenki, Lenču in Vilču nisem pravi brat. Vendar se od tedaj, ko sem to zvedel, ni med nami nič spremenilo, le mačehe nisem več klical mama, pač pa mati. Mama je bila tista, ki je umrla. Žal mi je v nejasnem spominu ostal le njen blago smehljajoči se obraz. Morda to niti ni spomin nanjo, morda sem si ga sam ustvaril po babičinem pripovedovanju o njej. Mama, drugače bi bilo pri nas, ko bi še živela! Kakor mi je babica povedala, si bila zmerom nasmejana in strašno delavna. Doma in v tovarni. Ker si se preveč gnala — za udarniško delo si dobila pet ali šest odlikovanj — si kmalu po mojem rojstvu začela bolehati, vendar o počitku, kaj šele o zdravljenju nisi hotela niti čuti. Celó potem ne, ko si bila vdruogo noseča. Šele dan pred porodom si ostala doma. In naslednjo noč si umrla z novorojenko vred . . .

Sunkovito se je odtrgal od okna in si kar v svetlobi, ki je prihajala spodaj z ulice, pripravil kavč za spanje, legel in že naslednji trenutek zaspal.

Prvič se je zbudil zgodaj zjutraj, pred peto uro, kakor pri vojaki. Minilo je precej časa, preden je v jutranjem somraku po stenah okoli sebe razpoznal fotografije in preden mu je prišlo v zavest, da ni v vojašnici, pač pa doma, v svoji sobi. Ob tem spoznanju so se mu v zadovoljstvo, ki ga je

prevzelo, začele vrivati neprijetne misli. Brž je zaprl oči in kmalu ga je spet zmanjkalo. Znova se je prebudil, ko je bila soba polna sonca. Je že poldan? se je ustrašil. Šele ko je pogledal na uro in videl, da še osem ni, se je oddahnil. Spodaj z ulice je zaslišal ženske korake, vekanje otročička in čez čas ropot tovornjaka. Naglo je vstal, napravil nekaj počepov, odročenj in razročenj pa drugih gibov in odhitel dol v pritličje. V hiši ni bilo slišati glasu. So že vsi vstali in odšli po opravkih? se je vprašal začudeno. Najbrž ne, sicer pa je nedelja. Torej še spijo. Odšel je v dnevno sobo in prisluhnil proti zakonski spalnici. Od tam je bilo čuti malce zadušljivo očetovo dihanje. Ko se je vrnil v predsobo, je zgoraj iz sobe obeh bratov zaslišal smeh.

Opravil je na stranišču in v kopalnici ter se vrnil gor v nadstropje. Sprva je hotel stopiti k dvojčkoma, a si je premislil.

Ko se je oblekel, je odšel na vrt in zalil solato pa vse drugo, kar je že navsezgodaj umiralo od žeje, potem je vzel nakupovalno košarico in z malce negotovimi koraki odšel v samopostrežnico. Na srečo je bila odprta.

Prodajalke so ga sprejele z vprašanji, kako mu je bilo pri vojaki, spraševale so ga tudi, če se je zaljubil v kakšno zalo Makedonko, blagajničarka Nuša je celo napovedala, da bo najbrž čez kak mesec ali dva moral nazaj v Makedonijo.

»Zakaj pa?«

»Na krst ali svatbo! Ali kar na oboje!«

»Ne to ne ono me žal ne čaka tam spodaj!« je rekel Roman v smehu, mislil pa resno. Kako prav bi bilo, če bi si bil našel dekle! Čez nekaj mesecev ali morda že tednov bi zares lahko odšel na krst in svatbo obenem. Tako bo storil Rastko iz Celja. Smejali smo se mu in mu privoščili, tudi jaz bi mu čestital.

Ko je s polno košarico stopil doma v predsobo in spoznal, da se med njegovo odsotnostjo v hiši ni nič spremenilo, se je lotil pripravljanja zajtrka. Šele ko je bila miza pogrnjena, je začel klicati zaspance.

»Peklarjevo ljudstvo, pokonci! Kava se bo ohladila, vino otoplilo, sir posušil, šunko pa bo pojedel muc, ki ga nimamo! Dajmo, dajmo!«

Najprej se je pokazala Peklarka.

Ko jo je Roman zagledal vso neurejeno v ponošeni jutranji halji, bi ji prisodil kako leto čez šestdeset, če ne bi vedel, da jih ima šele tri nad petdeset. Potem je pogledal v kuhinjo Peklar. Roman bi mu prisodil sedemdeset, če ne bi bili konec lanskega januarja slovesno proslavili njegove šestdesetletnice, v sindikatih in tudi doma. Nazadnje sta se pripodila po stopnicah Lenč in Vilč.

»Ho-ho-ho!« je zavrisnil Lenč ob pogledu na preobloženo mizo.

»Ha-ha-ha!« se je z malce nižjim glasom zahahljal Vilč.

Oba hkrati sta planila k mizi, Lenč je segel po narezani šunki, Vilč po siru.

»Tako pa ne, bratca!« ju je zadržal Roman.

»Zakaj pa ne?« sta izzivalno vprašala v en glas.

Zares ju ni nič več, kakor ju je bilo pred petnajstimi meseci, ampak tako slabotna nista, da ne bi zmogla uka v kakšni obrti, je ugotovil Roman. Še vedno sta si hudo podobna, na ulici ju na prvi pogled še jaz ne bi razpoznal.

»Najprej mi bosta položila račune!« je rekel strogo.

»Najprej morava pozdraviti tovariša pod- ali nadporočnika!« je rekel Lenč in stegnul svojo suho desnico proti Romanu.

»Zdravo, Makedonec!« je zaklical Vilč, ki se je od svojega brata dvojčka ločil samo po tem, da je imel nižji glas in da ni bil tako zgovoren.

»Zdravo!« je kratko odzdravil Roman in drugemu za drugim segel v roko. »Zdaj, ko je to opravljeno,« je nadaljeval še strože, kakor je začel, »bosta povedala, kaj sta naredila z mojim kolesom, kam sta spravila mojo vetrovko in kučmo in ali kaj vesta o knjigah, ki jih ni v moji knjižni polici. Kar začnimo: najprej kolo!«

Dvojčka sta si pomežiknila in Lenč je spačil suhljato lice v režanje in rekel: »Ali bodoči podpolkovnik imenuje tisto motovilo kolo?«

»Kakšno kolo le!« je Vilč zaklical posmehljivo in se tudi zarežal na vsa usta.

»Kolo je bilo popolnoma v redu!« je Roman jezno poudaril.

»Bilo, tovariš polkovnik, dokler ga nisva preizkusila na vožnji prek Pohorja!«

»Hvaležen si nama lahko, da sva ga privlekla domov!« je zgodbo njenega podviga končal Vilč.

»Tako?!«

»Tako!« sta slovesno pritrdila dvojčka.

»Kje sta pa pustila vetrovko in kučmo?«

»Vetrovko?« je zategnil Lenč.

»Kučmo?« je zazijal Vilč.

»Govorita!« je kliknil Roman.

»Kučmo je odnesel dedek Mraz,« je med režanjem povedal Lenč,

»Vetrovko pa si je sposodil nama neznan planinec!« je povedal Vilč.

»In kaj vesta o nobelovcih?«

»O kakšnih nobelovcih?« sta zazijala oba hkrati.

»O knjigah, norca!« je zatulil Roman.

»Še nobene tvoje knjige nisem imel v rokah!« je odgovoril Lenč, ko je stopil prej za korak nazaj proti vratom, saj je vse kazalo, da bo starejši brat vsak čas začel deliti klofute.

»Tudi jaz ne!« je zaklical Vilč in se tudi umaknil.

Da ne bi pokvaril nedeljskega razpoloženja, je Roman zgrabil oba brata in ju brez besede potisnil skozi vrata. Dobro razpoloženje mu je bilo potrebno, da bi izvedel načrt, ki se mu je porodil med zalivanjem presušenega vrta.

Šele po deseti uri so se zbrali v kuhinji.

Roman je najprej naznanil, da predlaga za ta dan tri točke dnevnega reda.

»Da čujemo!« je zaklical Lenč, ki se je komajda še premagoval, da ni planil k bogato obloženi mizi.

»Govori!« je zaklical Vilč z nič manj požrešnimi očmi na razstavljenih dobrotah.

»Prva točka je tale zajtrk!«

»Sprejeto!« sta zaklicala dvojčka.

»Drugo točko vam bom povedal po zajtrku, tretja pa bo praznično kosilo, ki nam ga bo pripravila mati!«

»Kako naj ga pripravim z drobižem, ki ga še imam?« je rekla Peklarka s kislim obrazom.

Roman je položil na mizo petstotak.

»Tule je denar za meso in pijačo!«

Dvojčka sta zažvižgala in se pognala k mizi.

»Čakajta!« ju je zadržal Roman, potegnil iz žepa nožička in enega izročil Lenču, enega pa Vilču. »To seveda ni nagrada, te si nista zaslužila!«

Lenč si je ogledal nožič in zažvižgal.

»Ni slab . . . imam pa dva boljša!«

»Jaz pa enega!« je zapiskal Vilč, ko si je prej dodobra ogledal nožič in ga vtaknil v žep.

»Jejmo!« je kriknil Roman in sedel.

»Sprejeto, sprejeto!« sta zatulila dvojčka in planila k mizi.

Ko na mizi ni ostalo nič drugega kot nekaj koščkov kruha, se je Roman dvignil, potrkal z nožem ob krožnik pred seboj in spregovoril s slabo prikritim nasmeškom: »S prvo točko dnevnega reda smo opravili, prehajamo na drugo!«

»Predlagam, da ponovimo prvo!« je vskočil Lenč.

»Besedo ima Roman!« je rekel Peklarkar, da bi dokazal, da še ni pozabil, kako je leta in leta vodil sestanke in sindikalne seje.

»Druga točka dnevnega reda se glasi: Pletje zelenjavnega vrta in čiščenje hišne okolice!« je Roman resno nadaljeval. »To delo opravi moški del Peklarkarjevega ljudstva! Čakaj, Lenč, čakaj, Vilč, dnevni red je bil soglasno sprejet!«

»Tako je!« je rekel Peklarkar in z obžalovanjem pogledal po prazni buteljki.

»Ker ste tako krepko sodelovali pri prvi točki, boste gotovo tudi pri drugi in seveda tudi pri tretji, to je pri kosilu!« je Roman slovesno končal.

»Prevara, prevara!« je zatulil Lenč.

»Zločin!« je zabasiral Vilč.

»Roman ima prav,« je Peklarkar podprla Romana, »vrt je res zapuščen, kar pojdite, jaz pa vam bom pripravila dobro kosilo!«

»Če je tako, pojdimo!« je rekel Peklarkar malce pobito, vstal, se zamajal in z opotekajočimi se koraki stopil proti vratom.

Dvojčka sta se pobrala iz kuhinje šele, ko jima je mati obljubila, da bo iz samopostrežnice prinesla kar dva družinska sladoleda in vsakemu zavitek boljših cigaret.

V drvarnici so našli dovolj orodja in pod Romanovim vodstvom so se lotili dela. Naprej so bile na vrsti grede. Niso še opleli prvih dveh, ko je Peklar izjavil, da mu škodi opoldanska vročina, poleg tega pa ne more več zdržati brez kajenja.

»Moram poskusiti makedonski tobak . . . in v domu imam važen zme- nek!« je še rekel in šel.

Kmalu potem sta dvojčka odvrгла vsak svojo motiko.

Roman ju je komajda zadržal z raznimi vojaškimi zgodbami, še naj- bolj z namigom, da samo z delom lahko odslužita škodo, ki sta jo napra- vila na njegovem kolesu in v njegovi garderobi. Kljub temu bi bila po- begnila, da iz kuhinje ni zadišalo po pečenki in da ni Peklarka vsakemu prinesla stekleničko hladne kokte pa povedala, da bosta sladoled in ciga- rete dobila po obedu.

Kosilo je bilo zares praznično, toda Peklarja so čakali zaman.

»Čeprav ima v domu plačano kosilo, bi lahko prišel,« je rekla Pe- klarka in začela polniti krožnike z govejo juho.

Po obedu so malo posedeli, potem je Roman velel dvojčkoma in sebi: »Tako, zdaj pa na delo!«

»V tej vročini in še v nedeljo vendar ne boste delali?« se je Peklarka naravnost ustrašila.

»V kakšni vročini pa smo v Makedoniji hodili na vaje!« je rekel Roman in se dvignil, čeprav bi se tudi njemu prilegel počitek. »Gremo, gremo!«

»Po kosilu: kopanje! Takšen je moj dnevni red!« je izjavil Lenč.

»Tudi moj!« se je bratu-dvojčku pridružil Vilč.

Samo Roman je odšel na vrt.

Čez kakšno uro pa se mu je le zazdelo preneumno, da bi se sam vlačil po razpokanih poteh in pulil plevel iz presušene zemlje. Pospravil je orodje, vzal kopalke in stekel do najbližje avtobusne postaje ter se odpeljal na Mariborski otok.

Najprej ohlajujoča in osvežujoča pa bistra, bistra voda! Roman jo je čutil z najmanjšim delcem svoje razgrete kože, z vsako mišico in najbolj drobno žilico svojega zdravega telesa. Potapljal se je, plaval pod vodo, dokler so mu dala pljuča, se pognal kvišku, zajel zraka in se znova potopil. Kopališka zgradba, košate bukve in stožčaste smreke pa druga drevesa; sploh vse, kar je bilo okoli bazena, se mu je kazalo skozi bleščeče se kap- ljice in vodne curke.

Ko je začutil rahlo utrujenost v rokah in nogah, se je skobacal iz bazena, legel vznak na razgreto betonsko ploščad in se predal vročemu po- poldanskemu soncu. Precej časa je ležal nepremično in z zaprtimi očmi. Pljuskanje vode in vzklikanje kopalcev pa kopalk se je zlivalo v valujoč utrip življenja. Predajal se mu je z vsemi svojimi čutili. Ko je spet odprl oči, je šele začel okoli sebe razločevati posamezne glasove in besede. De- kliška telesa in telesa mladih žensk so vedno bolj pritegovala njegove po-

glede in mu zbuja slo, ki je bila dolgo, predolgo prisiljena na ždenje. Ko ni več zdržal v nepremični legi, je planil pokonci in med ležečimi in sedečimi kopalci in kopalkami stekel okoli bazena.

»Roman, Roman!« ga je zadržal znani glas.

»Ti, Pavlek?« se je zavzel, ko je zagledal sošolca, ki ga ni videl, odkar so se za njima zaprla šolska vrata.

Prijateljsko sta si segla v roke.

»Sedi, Roman, sedi, in povej, kako je bilo!«

»Rajši ti stopi z menoj in povej, kako si pretolkel prvo leto učiteljevanja!«

Bivša sošolca sta se odpravila naprej okoli velikega, potem okoli srednjega in slednjič še okoli najmanjšega bazena: Roman visok, mišičast in močno zagorel, kratkovidnež Pavlek pa drobnega, koščenelega telesa in krajših, hitrih korakov. Ob njem je bil Roman videti še postavnejši in krepkejši, oba skupaj pa sta med kopalci in kopalkami zbuja toliko občudovanja kot blagega posmeha. Pavlek je gostobesedno opisoval svoje učence in učenke pa uspehe, ki jih je dosegel na predmestni osemletki, manj navdušeno pa govoril o učiteljicah, ki ga še vedno niso sprejele medse kot enakovrednega tovariša, čeprav je bil edini moški na šoli.

»Čakaj, čakaj!« je Roman, ko mu je bilo dovolj tako hvalisanja kot tarnanja, ustavil tok Pavlekove govornosti.

Čez dva, tri korake je obstal in se zagledal na vrh skakalnega stolpa, kjer se je visok, vitek kopalec pripravljal na skok.

»Norci!« je rekel Pavlek in se tudi ustavil.

»Pogumni, drzni so, posebno dekleta!« je Roman najprej zavrnil Pavleka, potem pa ga potrepljal po suhljatih, ozkih ramenih in mu rekel pokroviteljsko, kakor so v šoli imeli navado govoriti z njim: »Videla se še bova, Pavlek, videla!«

Pavlek se je izgubil med kopalce, Roman pa je pospremil kopalca dol v bazen in zaploskal, ko se je pokazala njegova glava iz vode. Še dva fanta sta skočila, potem je na rob deske stopila Jerneja, pogledala dol v bazen, se odbila in se v velikem loku pognala v vodo.

Roman ni mogel odtrgati pogleda od njenega skladnega in prožnega telesa. Kar prehitro je voda pljusnila na vse strani in Jernejino telo se je potopilo v razpenjene valove in valčke pa vodne kaplje in kapljice. Šele čez dolgo se je na drugi strani bazena pokazala njena bela čepica.

Še lepša je, kakor je bila! si je rekel, ko se je zavihtela na betonsko ploščad. Bolj podzavestno kot zavestno je napravil nekaj korakov proti njej. Pa je opazil Tomaža, kako se je iztrgal iz grupe kopalcev. Ustavil je korak, ni pa mogel zadržati desnice, da se ne bi dvignila in pomahala. Trenutek pozneje se je dvignila tudi Jernejina desnica in odzdravila Romanovi. Takoj potem je njeno telo objela Tomaževa desnica. Roman se je obrnil in se, poklapan kot prej Pavlek, izgubil med kopalci.

Srečal se je še z dvema bivšima sošolkama, ki sta tudi imeli za seboj že leto učiteljevanja, ena celo že poroko in porod. Srečanje je bilo tova-

riško, vendar kratko; povedali so si najbolj splošne osebne novice in se poslovili z napovedjo, da se bodo kmalu spet videli. Kratko je bilo tudi njegovo srečanje z dvojčkoma. Sedela sta v družini sebi podobnih fantov, zbadala četverico kartačev in puhala velike dime predse. Ko sta zagledala Romana, sta kot na povelje skočila pokonci, se vzravnanoma postavila predenj, pravzaprav mu zaprla pot, in zaklicala: »Ukazujete, tovariš poročnik?!«

»Umaknita se mi s poti!« jima je Roman ukazal.

»Razumem, tovariš poročnik!«

In skočila sta vsak sebi, se zarežala in se spet spustila kartačem za hrbet; komu, ki ju je vprašal, kdo je visoki mulat, pa sta rekla, da je novopečeni komandant jugoslovanskega odreda na Bližnjem vzhodu.

Končno je le našel na ležalnih deskah ozek pas praznega prostora, na levi je soncu ponujala preveč naoljena bedra obilna kopalka, na desni pa si je suholja pred soncem, morda tudi pred radovednimi pogledi s pisano brisačo skrivala preozki hrbet, presuhe noge in komaj opazno zadnjico. Roman je med kopalki legel najprej vznak, kmalu pa se obrnil na trebuh, prekrižal roke in mednje skrnil glavo, da bi ne videl ne leve ne desne sosedice in da bi še dalje imel pred očmi Jernejino skladno telo. Pa ga je kmalu vrgel pokonci Jernejin glas.

»Zdravo, Roman!«

In proti njemu se je izprožila Jernejina roka.

Brez obotavljanja je segel vanjo in jo stisnil.

»Zdravo, Jerneja!«

Tudi stisk njene roke je bil trden, toda zgolj prijateljski.

»Kdaj si se vrnil?« je vprašala, kakor bi vprašala vsakega svojega znanca.

Potem je vprašala še po tem in onem. Roman ji je odgovarjal, medtem pa skušal v njenem glasu odkriti odtenek, ki bi pričal, da ga vendarle nima zgolj za prijatelja. Toda z vsakim njenim nadaljnjim vprašanjem se je razkrivala le njena ženska radovednost. Romanovo upanje, da bi v njenih pogledih, njenem glasu in njeni postavi našel nekaj tistega, kar mu je bilo nekoč v srečo, je naglo plahnelo.

»Si sam?« je vprašala, ko ji je bilo dovolj njegovih iščočih, že kar moledujočih pogledov.

»Sam, kakor vidiš!« je odgovoril, ko se je prej ozrl po deskah in videl, da njegovih sosed ni nikjer več.

»Ne mislim samo tu, kako je sploh s teboj?«

»Kako naj bo?« je Roman odgovoril in vprašal obenem.

»Pripeljem ti tovarišico!« je Jerneja podjetno zaklicala in odhitela, še preden bi jo bil mogel zadržati. Nekaj časa je gledal za njo, potem pa se spustil nazaj na deske.

Šele tedaj je začutil, da je zares sam, da pa okoli njega vrvi glasno in na vse strani ponujajoče se življenje. Najprej ga je obšla grenkoba, takoj potem pa preplavila vroča želja, da bi planil v to vrvenje in utonil v njem.

Jerneja se je kmalu vrnila v spremstvu kostanjelaske svojih let in le za spoznanje bolj polne postave, obraza pa malce preveč okroglega in lepušastega, toda toplih rjavih oči.

»Da vaju seznanim! To je Roman, odsluženi vojak in kandidat za učiteljsko službo, to pa Irena, bodoča arhitektka!« In samo Romanu na uho: »Trenutno prosta!« Pa spet obema: »O vsem drugem se pomenita sama!«

Pomežikala je najprej Romanu, potem še kostanjelaski in šla, kakor da je opravila nadvse človekoljubno delo.

Pogovor se jima je sprva zatikal. Stekel je šele, ko sta nekajkrat preplavala bazen po dolgem in počez. Pod prho sta se sproščena prepustila mrzlim curkom in medsebojnemu ogledovanju. Irena je videla, kako trdno, moško razvito je Romanovo telo. Roman pa ni samo videl, tudi čutil je, kako mehko, voljno je njeno, že žensko telo. Ko sta se vrnila na deske, sta se sicer pogovarjala o kaj malo vznemirljivih rečeh, toda njuni pogledi so drug na drugem odkrivali bolj in bolj vznemirljiva polja. In komaj se je sonce skrilo za drevesa, ki so na zahodni strani obraščala bazen, sta se dvignila. Oba hkrati.

»Dovolj bo za danes, kajne?« je rekla Irena.

»Zares bo dovolj!« je pritrdil Roman.

V ozkem hodniku med kabinami sta srečala Jernejo in Tomaža, ki sta kopališče že zapuščala.

»Kako je?« je Jerneja vprašala izzivalno.

»Perspektivno!« je odgovorila Irena z glasom, ki je povedal več kot beseda.

»Me veseli!« je Tomaž zaklical hrupno in potegnil Jernejo za seboj.

»Tudi mene!« je zaklical Roman nič manj hrupno in objel Ireno okoli ramen.

Popoldanska vročina je bila že mimo, ko sta stopala proti avtobusni postaji. Pa se je na sredi poti ustavila najprej Irena, takoj potem še Roman. In ne da bi kaj spraševala in pojasnjevala, sta z asfaltirane ceste krenila na pot, ki je med travniki peljala tja k Dravi. Malo pred koncem prostranega travnika sta spet obstala, se ozrla po dveh vrstah plastov vabljivo dišeče otave, stopila k največjemu in se ugreznila vanj. Brez besed sta se dala drug drugemu, hlastno, silovito. Potem sta tesno objeta obležala. Vtem je sonce zašlo in nebo se je pokrilo s tenčico rdečkaste večerne zarje. S ceste je bilo le zdaj zdaj slišati kak avtomobil, šumenje reke pa je postajalo čedalje glasnejše.

Ko so se prižgale prve zvezde, sta se dvignila in se napotila proti cesti. Nista prišla daleč, že pri četrtem ali petem plastu sta se ustavila in se spustila v mehko, zdaj na noč še bolj omamno dišečo ostavo. Njuno drugo ljubljenje je bilo manj vihravo, zato pa dolgo in obogateno z božanji in ljubkovalnimi besedami.

Mesečev krajec je bil že visoko na nebu, ko sta prišla na cesto.

»Tudi zadnji avtobus sva zamudila,« je ugotovil Roman.

»Lepa je noč!«

»Boš zmogla pot do mesta?«

»Nisem tako šibka.«

»Občutil sem!«

Prijela sta se za roke in se odpravila proti mestu. Sprva sta bila še vsa prevzeta od ljubezenske omame. Ko sta, v bližini prvih mestnih hiš, stopala ob travniku, s katerega je dehtelo po otavi, pa Romana plasti, ki so se vrstili tik ob njiju, niso več vabili in zadrževali. Tudi Irene ne.

»Kje stanuješ?« je vprašal Roman.

»Pod Kalvarijo. In ti?«

»Na drugi strani Drave, na Studencih.«

»Malo še pojdi z menoj!«

»Spremil te bom do doma!«

»Te pri vojaki niso odvadili kavalirstva?«

»Ne spremljam te samo iz kavalirstva!« je odgovoril Roman z glasom, ki se celo njemu ni zdel pristen in iskren.

Slednjič sta prišla do dvonadstropne hiše. Pročelje se je bleščalo v pojemajoči mesečini, nobeno okno ni bilo razsvetljeno.

»Doma sem!«

»Kje je tvoja soba?« je vprašal Roman ne toliko iz radovednosti, kolikor bolj iz želje, da bi dal njunemu slovesu nekaj topline.

Irena je pokazala prvo levo okno v nadstropju.

»Kdaj se spet vidiva?« je Roman še vprašal.

»Sredi tedna odpotujem . . .«

»Za dolgo?«

»Do jeseni, do predavanj.«

Irena je na hitro poljubila Romana, odprla vratca v železni ograji in odhitela po peščeni poti proti vežnim vratom. Roman ji je brez besede pomahal v slovo.

V njegovi sobi je bilo že toliko jutranje zarje, da ni bilo treba prižgati luči. Hitro si je pripravil ležišče in legel. Ko je zagledal med drugimi slikami Jernejine slike, se je dvignil, jih strgal s stene in zmetal na tla. Toda zaspati dolgo ni mogel.

Sonce je bilo že visoko na nebu, ko so se Peklarjevi zbrali v kuhinji in sedli k zajtrku, ki se ne po raznovrstnosti jedil ne po količini ni mogel meriti z zajtrkom prejšnjega dne.

»Tako, zdaj pa na delo!« je rekel Roman in vstal, ko so pospravili, kar je bilo na mizi. »Najprej bomo vrt zalili, potem pa ga do kraja opleli!«

»Fizično delo ni zame!« je izjavil Peklar.

»Zasedel se boš, to je še bolj nezdravo!« je očeta opomnil Roman.

»Sam najbolje vem, kaj je slabo za moje zdravje!« je odvrnil Peklar in si v pipico začel tlačiti makedonski tobak. »Prejšnji teden sem začel balinati,« je še dodal, »danes dopoldne se spet dobimo.«

»Midva pa greva čolnarit na Dravo!« je Lenč povedal zase in za brata.

»Za čolnarjenje bo dovolj časa popoldne, dopoldne bosta delala!« ju je Roman zavrnil in še pravi čas zgrabil za ramena.

»Ali veslanje ni delo?«

»No, recita kaj!« je Roman zaklical proti očetu in materi.

Peklarka je sicer rekla, naj Romanu pomagata zaliti in opleti vrt, potem pa naj gresta, a njene besede so bile bolj prošnja kot ukaz, Peklarkar pa si je še dalje tlačil pipico; ko je bila natlačena, jo je prižgal in začel vleči, slednjič pa le rekel: »Vrt nikoli ni bil moja skrb.«

Dvojčka sta se medtem izvila iz Romanovih rok.

»Do večera se ne vidimo!« je zaklical Lenč, Vilč pa je stopil k materi in bolj terjal kot jo zaprosil za denar. Peklarka se je nekaj časa izgovarjala, da ga nima, nazadnje pa jima le ustregla.

»Čao, čao!« sta fanta Romanu zmagoslavno zaklicala in že ju ni bilo več.

»Ni čudno, da je Zdenka zabredla, zabredla pa bosta tudi fanta!« je rekel Roman in odšel.

Oče je še večji slabič, kakor je bil zadnja leta, mati se še bolj kot prej izogiba vsakršnemu razburjenju, si je govoril, medtem ko je najprej zalival najbolj presušene grede, potem pa ob ograji s srpom klatil po koprivah. Že pred leti sta začela popuščati, zdaj sta odpovedala popolnoma.

Ko ga je začel oblivati znoj, je stekel v kopalnico pod prho, potem pa stopil v kuhinjo in se napil hladne vode.

»Kdaj se boš javil v službo?« ga je vprašala Peklarka, ki je za mizo polagala karte.

»Jutri, pojutrišnjem . . .«

»Stori to še danes, da ti kdo ne prevzame službe!«

»Kakor sem vam pisal, me čakata kar dve službi, v Melju in pri Antonu na Pohorju . . .«

»Pohorska šola vendar ne pride v poštev!«

»Premislil bom!« je rekel Roman bolj iz kljubovanja kot iz prepričanja.

»Tu ni kaj premišljevati!« se je Peklarka razhudila. »Ko bo pri hiši več denarja, nam zadnje dni v mesecu ne bo treba otepati za kosilo krompirja v oblicah, kakor ga bomo morali danes! Tudi tebi bo boljše doma, kot na Pohorju pri tujih ljudeh!«

»Premislil bom, premislil!« je Roman zaklical v prepričanju, da mora zares premisliti, kaj bi bilo zanj bolje, in — kot po zajtrku njegova polbrata — zbežal iz kuhinje.

Med koprivami se je z vso resnostjo postavilo predenj vprašanje, katero od obeh služb naj sprejme. Ni pametneje, da sem čim dalje od naše družine, ki se bolj in bolj pogreza v lenobnost in omrtvičenost? Toda še preden bi si bil mogel odgovoriti, se je oglasil ugovor: Ni moja dolžnost, da ostanem doma in skušam rešiti vsaj brata, če že nisem mogel sestre?

Najstarejši sem, vojak in učitelj, iz službe bom prinašal toliko denarja, da bom lahko h gospodinjstvu prispeval več, kakor ga bo mati porabila zame. Bolje in laže bomo živeli . . . Smo mar kdaj slabo živeli? se je moral takoj zavrniti. Pri hiši ni bilo — in tudi zdaj ni — premalo denarja, prej preveč, zato so se razvadili . . . Tu je in bo še dalje usmrajena mlakuža, na Pohorju pa so izviri bistre vode, je zdrav zrak, nebo pa blizu . . . Toda drugega ni nič, tu v mestu pa je gledališče, so razstave in koncerti, je kulturno življenje. In v meljski šoli so bogato opremljeni kabineti, mimo šole teče Drava, moja prijateljica iz otroških in deških let . . .

Ni se mogel odločiti. Toda med iskanjem odgovora je vrt rešil kopriv.

»Očeta ni?« je vprašal, ko je sedel za mizo k skromnemu kosilu.

»Obeduje v domu, tudi meni je prav, imam manj dela,« je povedala Peklarka.

Po obedu je Roman odšel na dvorišče in snel z vrvi svoje kopalke. Toda spet jih je obesil, odhitel gor v sobo, vzal zavitek z vezanim prtičkom, iz predsobe zaklical v kuhinjo, da gre pozdravit Zdenko, in zapustil hišo, ne da bi do kraja poslušal Peklarkino naročilo, naj Zdenki napravi pošteno pridigo.

Visoka, pred kratkim sveže prebarvana ograja s suličastimi konicami na prst debelih železnih palicah. Onstran ograje park s srebrnimi smrekami, tisami in mecesni pa lepotičnim grmičevjem, ki mu Roman ni vedel imena. Na gredicah raznobarvno cvetje, ki ga zvečine tudi ni poznal. Na sredi pa enonadstropna graščina s stolpičem na vsakem oglu. Pročelje umazano rumeno, krila zašiljenih oken bela. Grad za zaljubljenca, ne pa za izgubljena dekleta! si je rekel Roman in vdrugo pritisnil na gumb, pod katerim je bilo na podolgovati deščici napisano z velikimi rdečimi črkami: **POZVONI IN POČAKAJ!**

Ker ni bil voljan čakati, je pozvonil še enkrat, tretjič.

Počakati je moral še kakšno minuto, preden se je vrh stopnic, ki so vodile do vhodnih vrat, okovanih z železjem, le ni prikazal priletan možak v temno modri uniformi s čepico prav takšne barve na belolasi glavi. Najprej si je prišla onstran ograje pazljivo ogledal, šele potem se je začel spuščati po ogledanih kamnitih stopnicah.

»Ime in priimek osebe, ki bi jo rad videl, pa sorodstvo in razlog obiška!« je namrgoden zahteval, ko si je mladega nestrpnega še pazljujev ogledal.

Roman je z vedrim glasom zdrdral podatke in med dvema železnima palicama uniformiranemu možaku pomolel svojo vojaško knjižico in legitimacijo.

»Bo dovolj?«

»Menda bo,« je odgovoril možak in odklenil vrata. Minilo je še precej časa, preden je krepka ženska srednjih let v sobico z ozkim, kljub temu z železnimi križi zavarovanim oknom, pripeljala visoko, vitko dekle v

rdeči poletni obleki s puhasto nakodranimi pšenično rumenimi lasmi, ki so jo delali še višjo, kakor je bila v resnici.

»Si ti, Zdenka?« je Roman zaklical glasno in veselo.

»In ti si Roman, kajne?« je tudi Zdenka pozdravila Romana glasno in veselo.

Ko je Roman začutil prožnost in moč njenih tankih prstov, v njenih sinjih očeh pa zagledal sestrsko zaupljivost, je sklenil, da svojega obiska ne bo začel ne s pridigo ne z zasliševanjem. Tudi Zdenka je opustila misel, da bi zaigrala spokornico, kakor je nameravala, ko so ji povedali, kdo je prišel k njej na obisk.

Spremljevalka je povedala, da jima je odmerjenih trideset minut.

»Točno trideset!« je še poudarila in šla.

»Tole sem ti prinesel, čeprav ti tule najbrž ne bo moglo služiti,« je rekel Roman in Zdenki izročil zavitek.

Zdenka je stopila k okrogli mizi sredi sobe, odvila zavitek in prtiček razgrnila na bleščečo se mizno ploščo.

»Čeden je, zelo čeden!« je rekla navdušeno. »In zelo prav mi bo prišel. V tehle gosposkih zaporih res ne, pač pa tam, kamor se bom kmalu preselila.«

Čeprav je zadnje besede spregovorila tjavdan, so zbudile Romanovo zanimanje.

»Namreč?«

Zdenka se je za nekaj trenutkov zagledala v Romanov izprašujoči pogled, potem pa pokazala skozi okno na gozdno reber, ki se je strmo vzpenjala za graščino.

»Tjale gor in še dalje!«

»Kam dalje?«

»Ne veš, kaj je tam dalje?« je Zdenka posmehljivo vprašala Romana, pomenljivo pomežiknila in sedla za mizo.

»Tam je Kobansko, po grebenu Kobanskega pa teče meja,« je rekel Roman in sedel Zdenki nasproti.

Zdenka se je nagnila nad mizo in Romanu zašepetala na uho: »In onstran meje je Avstrija!«

»In?« je vprašal Roman, čeprav je zaslutil, kam meri Zdenkino namigovanje.

Zdenka se je spet za nekaj trenutkov zagledala v Romanove oči, potem pa resno vprašala: »Znaš molčati?«

»Menda veš, da znam!«

»Se pri vojakih nisi navadil hinavčenja in laganja?«

Roman je že vedel, kaj ima sestra v mislih.

»Nisem!« je odgovoril kratko.

»Vse je pripravljeno!« je zašepetala, ko se je prej spet nagnila nad mizo.

»Kaj boš počela tam čez? Od česa boš živela?«

Zdenka je vstala in se zravnala, da so se napele njene sicer male, toda čvrste dojke, do polnega izraza pa so prišli tudi njeni boki.

»Povej,« je zaklicala izzivalno,« ali si nisem zmožna služiti belega kruha! Pomočniške diplome res nimam, znam pa bolje sfrizirati žensko in moško glavo pa zmanikirati ženske in moške nohte kot marsikatera z dvema diplomama!«

»S tem znanjem lahko tudi pri nas lepo zaslužiš!«

»Ne pride v poštev!« je odsekala Zdenka in se spustila nazaj na stol, čez čas pa rekla s svojim navadnim, bolj fantovskim kot dekleškim glasom: »Pustiva to, povej rajši, kako je v Ulici kostanjev!«

»Kakor menda veš, so polovico kostanjev obžagali in oklestili, napovedujejo pa, da bodo podrli vse, ker jih je napadel rak, in ulico bomo menda že jeseni morali prekrstiti v Ulico topolov.«

»Ne zanimajo me kostanji, kostanjev že zaradi majskih hroščev nisem marala, vprašujem, kako je na številki 34/a!«

»Tudi ta je rakasta!« je Roman prešel v igrivost, s kakršno sta se navadno pogovarjala, pa naj je šlo še za tako resno zadevo.

»Vse pri nas je rakasto in sluzasto, zato sem tudi šla od doma. Tudi zate bo najbolje, da se odseliš.«

»Imaš vsaj potni list?« je vprašal Roman, kakor da ni slišal Zdenkinega nasveta, čeprav mu je pritrdil, vendar bolj podzavestno kot zavestno.

»Naj te to ne skrbi!«

Pa ga je skrbelo. Že nekaj dni po begu bodo Zdenko prijeli in pripeljali nazaj; če se ji bo beg posrečil, pa se bo tam čez mejo izgubila. Ko ji je skušal to dopovedati, se je sunkovito dvignila.

»Še eno besedo in grem!«

»Sedi, sedi! Pogovarjajva se o čem drugem!« je Roman popustil in začel pripovedovati vojaške anekdote. Zdenka se jim je tako prisrčno in sproščeno smejala, da je podvomil, da res ima v načrtu beg iz doma, kaj šele prehod čez mejo.

Slednjič jo je na moč obzirno vprašal, če si je morda izposodila kakšno njegovo knjigo.

»Menda veš, da tvojih debelih romanov in učenih knjig ne berem!« je Zdenka zviška zavrnila Romana.

»Morda so bili romani potrebni komu drugemu,« je Roman tipal dalje.

»Drugemu, da, drugemu!« se je zasmejala Zdenka.

»Komu?«

»Tvojemu in mojemu očetu!«

»Očetu?!«

»Da, tovarišu Mirku ali Miroslavu Peklarju!«

Nisem videl, da bi bral romane . . .«

»Romane so brali njegovi znanci, upokojenci!«

»Govoriš resnico?«

»Sem se ti kdaj zlagala?«

Vtem je stopila v sobo vzgojiteljica.

»Sta se nagovorila, kaj?« je rekla in ju ošinila s pogledom, ki je izdajal, da popolnoma ne verjame, da sta si brat in sestra. »Dve minuti čez rok!«

Da bi njen sum potrdila, se je Zdenka najprej obesila Romanu okoli vratu in ga poljubila, potem pa omedlevajoče zavzdihnila: »Hvala za obisk, ljubi Roman, in kmalu spet pridi!«

Zenska, ki so takšni ljubezenski izlivi, kolikor jih je bila sploh zmožna, bili že daleč za njo, je prijela Zdenko za roko in jo potegnila k sebi, Romanu pa velela, naj gre.

Roman je stopil k vratom, se obrnil in tudi zaigral zaljubljenca.

»Pridem, ljuba, kmalu spet pridem!« je hrepeneče zaklical proti Zdenki, odprl vrata in šel.

Doma ni bilo nikogar. Seveda, dvojčka čolnarita na Dravi, oče preganja dolgčas pri upokojencih, mati pa klepeče v sosesčini. Zatekel se je v svojo sobo. Toda pogled na izropano knjižno polico ga je pregnal iz nje. Zdrvel je dol v pritličje in najprej preiskal kuhinjo, nato dnevno sobo in slednjič še zakonsko spalnico. Na dnu očetove omare je našel med odloženimi telovniki in pasovi pa kravatami Galsworthyjevo Sago o Forsytih, toda samo prvi del, in Anatola Francea Pingvinski otok.

Torej res oče! Kje so pa druge knjige? Sam jih gotovo ni bral, to vem zatrdno, torej jih je posojal . . . ali morda celo . . .

Preveč sram ga je bilo, da bi v mislih izgovoril besedo, ki mu je prišla na jezik. Ne, ne, to ni mogoče! Če kdo, je oče znal ceniti pošteno in težko prisluženi denar, pa tudi tisto, kar je bilo kupljeno zanj. Predvsem še, če si je mlad človek za denar, ki si ga je služil najprej z inštrukcijami, po diplomi do vojaščine pa s tovarniškim delom, kupoval knjige, namesto da bi ga zapravljjal v bifejih, slaščičarnah in kinematografih! In ta mladi človek je bil vendar njegov in sin njegove prve žene, o kateri ni samo govoril, pač pa tudi mislil najlepše! Ne, prodajal jih ni! se je odločno zavrnil. Že dovolj neodgovorno je, če je knjige posojal znancem in ni skrbel, da bi mu jih bili vrnili. To je tako, kakor da so mi izposojevalci kradli denar iz žepa, oče pa jim je pri kraji pomagal.

Pogovoriti se bom moral z njim, pogovoriti po moško, še boljše po vojaško! je sklenil in se s knjigama pognal gor v nadstropje.

Vrh stopnic je obstal in se vrnil v pritličje. Knjige je položil nazaj na dno očetove omare. Naj ju poišče oče! Morda bo našel še druge! Ali se vsaj spomnil, kje so.

Kaj naj počnem do večera? se je vprašal zgoraj v svoji sobi. Sonce je obsevalo samo še vrh krošnje domačega kostanja, drugi so bili že v senci. Jih bodo res podrli? se je vprašal, ko je stopil k oknu in se zagledal po drevoredu pod seboj. Kakšna bo potem ulica? Dokler ne bodo topoli zrasli, bo pusta, prazna. Tudi potem ne bo takšna, kakršna je zdaj. Topoli bodo kipeli visoko iznad streh v nebo, ob najrahljšem vetru bo drobno listje šumelo in na jesen ga bo veter raznašal ne samo po ulici in dvoriščih, nosil

ga bo tudi v stanovanja. Plodovi ne bodo trkljali po vejah in padali na asfalt... in nikoli več ne bo brenčalo pod okni... Ulice kostanjev ne bo več...

Ne bi napravil kak posnetek? se je domislil. Seveda, seveda! si je brž odgovoril, vzela flexaret, pograbil škatlico z lečami in svetlomer. In zdrvel je dol na ulico.

Najprej je posnel kostanj pred domačo polovico dvojčka, potem še kostanj pred sosedovo polovico, nato pogled na prvo nadstropje z vsemi tremi okni in slednjič samo okno svoje sobe. Ker mu je filma še ostalo, je nameril flexaret prav od blizu na obžagani domači kostanj.

»Zadnji čas!« mu je zaklical eden od treh moških, ki so prav tedaj prišli navzdol po ulici.

»Jih bodo res podrli?« je Roman vprašal mlajšega, oblečenega v svetlo sive hlače in pisano srajco s kratkimi rokavi.

»Bomo, bomo!« sta pritrdila njegova malo starejša spremljevalca.

»Kdaj?«

»Že pomladi bi jih bili morali!« je rekel mlajši moški.

Potem so vsi trije vrgli pogled po kostanju na drugi strani ulice in zavili proti samopostrežnici, pravzaprav proti bifeju.

Roman je stopil h kostanju in dvignil pogled navzgor po deblu.

Res nisi zdrav, je moral priznati, ko je zagledal grbaste bule in čudne izrastke pa globoke brazde ne samo na deblu, pač pa tudi na debelejših vejah. Pritisnil je obe roki na deblo in potegnili z njima po razpokani in razbrazdani skorji navzdol. Prijatelj, zaznamovan si s smrtjo. Če bodo začeli podirati na tem koncu, boš prvi na vrsti. Z motoriko in s sekirami te bodo pokončali. Bele iveri bodo prekrile ulico, udarci sekir bodo segli v hiše in brnenje žage bo napolnilo stanovanja. Padel boš in potem bodo padali še tvoji tovariši. Kmalu se bodo na robu ulice dvignili kupi zelenega vejevja, čez ulico pa bodo ležala črna debbla. Kakor mrliči. Potem bodo prišli tovornjaki z nakladalci in odpeljali vejevje pa debbla in šture. Ko bodo odšli čistilci in pometachi, ne bo ostalo nič drugega kot jame s kupi zemlje. Do jeseni bo ulica gluha, mrtva... Na srečo bom tedaj že utrjeval branje in pisanje drugošolcev, ali računal s tretješolci, morda celo s četrtošolci...

Toda s katerimi? se je vprašal, ko je odhajal v hišo. Z mestnimi na oni strani Drave ali s kmečkimi, olcarskimi in žagarskimi pod vrhom Pohorja?

Ko je bil sredi stopnic, se je vrnila Peklarka. Bila je slabe volje. Sosedna njene novice, da je Roman odslužil vojsko in da bo nastopil učiteljsko službo na meljski osemletki, ni sprejela s takšnim navdušenjem, kakor je pričakovala, spraševala pa jo je, kam je odpotovala Zdenka, da je že tako dolgo ni videti, čeprav je prav dobro vedela, kako je z njo.

Po večerji sta oba odšla v dnevno sobo. Peklarka je prižgala televizor in se pogreznila v naslanjač pred njim, Roman, ki je sedel na najbolj oddaljeni stol, je sicer gledal na ekran, toda v mislih je iskal besede, s katerimi naj začne pogovor z očetom, ko se bo prikazal.

Televizijski dnevnik je bil že mimo, Peklarja še vedno ni bilo.

»Zakaj ni očeta?«

»Spet se je zasedel,« je rekla Peklarka, ki ji je bilo očitno vseeno, kdaj bo prišel.

»Tudi Lenča in Vilča ni!«

»Seveda ju ni,« je brez razburjenja pritrdila Peklarka.

Šele ko se je začela nadaljevanke, so se iz predsobe oglasili Peklarjevi koraki. Kmalu potem se je Peklar pokazal na vratih v dnevno sobo.

»Kaj imaš za večerjo?«

»Fižol je v kredenci, kavo pa si skuhaj sam!« je odgovorila Peklarka, ne da bi obrnila glavo od ekrana.

»Tako je pri nas!« je vrgel Peklar v sobo in zaprl vrata.

Peklarka se ni zmenila za Peklarjevo pikro pripombo, Roman pa je počakal, da so se na ekranu zvrstila imena igralcev in drugih sodelavcev nove beograjske nadaljevanke, potem pa odšel v kuhinjo.

»Kavo ti bom jaz skuhal!« se je ponudil.

»Prav!« je rekel Peklar in se lotil stročjega fižola v solati.

Roman je za očeta pripravil belo, zase črno kavo.

Medtem ko sta jo pila, je Peklar zabavljajl čez pokojninsko zavarovanje, ker so mu, kakor je trdil, odmerili prenizko pokojnino, na pritožbo pa še vedno ni dobil odgovora, Roman pa je iskal besede, s katerimi naj spelje pogovor na knjige, najprej na knjige, potem še na marsikaj, kar je narobe v domači hiši. Vedel je, da je oče toliko opit, da bo izbruhnil ob prvi nepremišljeni besedi, izbruhov pa je imel Roman dovolj pri vojakih.

Ko sta spila vsak svojo kavo in si je Peklar prižgal pipico, je Roman stopil v zakonsko spalnico in se od tam vrnil z najdenima knjigama.

»Si le začel brati romane?« je vprašal, ko ju je položil na mizo.

Peklar je puhnil velik dim proti odprtemu oknu in odgovoril šele, ko je napravil še en dim in pipico vzel iz ust.

»Nikoli jih nisem bral in jih tudi ne bom.«

»Tule je samo prvi del Sage o Forsytih, kje sta drugi in tretji del?« je Roman previdno nadaljeval.

»Kaj vem kje!« je odvrnil Peklar, zamahnil z roko, kakor da hoče odgnati nadležnega obada, in se dvignil.

»Čakaj, oče, čakaj, da se pogovoriva!«

Po krajšem obotavljanju se je Peklar spustil nazaj na stol, Roman pa je vprašal, kakor da vprašuje po najbolj navadni in nedolžni stvari: »Si ti odnesel knjigi iz moje sobe?«

»In kaj potem?« je Peklar nasršeno vprašal.

»Tale roman je brez vrednosti, če mu manjkata kar dva dela!« je Roman pojasnil z učiteljsko potrpežljivostjo.

»Rekel sem, da romanov nisem bral in jih tudi ne berem!«

»Kdo pa jih je bral?« je tudi Roman povzdignil glas.

»Spat grem!« je Peklar osorno zavrnil Romana in se spet dvignil.

»Nisva se še pomenila! Počakaj, prosim!« Ko se je Peklar godrnjaje spustil nazaj na stol, je Roman pogledal v očetove kalne oči in mu velel z glasom, s kakršnim so pri vojakihi padala podoficirska povelja: »Povej, komu si posojal moje knjige!«

»Komu naj bi jih posojal?« je Peklar zategnil.

»Torej si jih prodajal!« je kriknil Roman, ki ga je očetova neprizadetost vrgla iz tira.

»Tudi prodajal jih nisem!«

»Pač pa?«

»Pomiri se, fant!« je Peklar nenadoma spremenil višino in ton svojega glasu. »Sedi in pogovori se bova!« je rekel spravljivo. »Daj, sedi!«

Roman je sedel, vstal pa je Peklar, se Romanu nemočno nasmehnil in rekel: »Pogledam, če je kaj žganja pri hiši, na suhem se ne moreva pogovarjati.«

Z majavimi koraki je stopil proti vratom. Roman ga je sprva hotel zadržati, pa se je le premagal. Nestrpno je buljil v vrata, dokler se niso spet odprla in se ni v kuhinjo vrnil oče z majhno steklenico.

»Samo tole je še pri hiši,« je rekel zlovoljno in postavil na mizo do polovice prazno pollitrsko steklenico ruma. »Poišči kozarčka in nama natoči!« je velel Romanu, se spustil na stol in si začel prižigati pipico, ki mu je medtem ugasnila.

Romanu se je sicer upiralo, vendar je storil, kar je želel oče.

»Zdaj se bova laže pogovarjala!« je rekel Peklar, ko je postavil svoj prazni kozarček na mizo.

»Menda res,« je dopustil Roman, ki si je z rumom samo zmočil ustnice.

»Takole je bilo, fant,« je začel Peklar malce prehrupno za tesno kuhinjo in za pozno večerno uro. »Menda veš, da so bile od nekdaj moja najljubša zabava deške, da ne rečem otroške igre, še posebno igra človek, ne jezi se! Igrala sva jo midva, no, midva bolj malo, ker si že po drugem ali tretjem razredu rajši bral, z Zdenko pa sva človek, ne jezi se! Igrala še potem, ko je že začela z ukom za frizerko . . .« Premolknil je in čez trenutek, dva zaklical oživiljeno: »Lahko bi jo šla obiskat, kaj praviš?«

Ko je Roman povedal, da jo je obiskal popoldne, ga je Peklar vprašal o podrobnostih njegovega obiska. Do solz se je raznežil, ko je Roman tudi njemu natvezel, kakor je pri večerji materi, da vse domače lepo pozdravlja, in se takoj spet vrnil k človeku, ne jezi se!

»Kaj ima človek, ne jezi se! opraviti z mojimi knjigami?« je Roman nestrpno segel v očetove spomine.

»Ima, seveda ima!« je Peklar jezljivo zavrnil Romana, si natočil kozarček in ga v dušku zvrnil. »V domu upokojencev, kamor sem začel zahajati že prvi teden po upokojitvi, sem našel tovariša, ki mu — kakor meni — ni bilo ne do kartanja ne do kegljanja pa balinanja. Dolgčas si je preganjal z najbolj preprostimi igrami, ki so, kakor mi je razložil, tudi najbolj zanimive in kratkočasne.«

Med igrami, ki jih je naštel Peklar, je bila ne samo zanj, pač pa tudi za upokojenega davčnega inšpektorja Danila Trtnika najbolj privlačna, zabavna in zdrava igra človek, ne jezi se!

»In tudi najbolj otročja!« je vpadel Roman, bolj kot na očeta nejevoljen nase, ker je plahnelo v njen ogorčenje, brez katerega, kakor je spoznal, očetu, ki se je zadnji čas očitno zapustil in hudo pootročil, ne bo prišel do živega.

»Nikakor!« je Peklar zavrnil Romana. »Pri tej igri se spočiješ, pozabiš na skrbi in se sprostiš, pri drugih pa se razburiš. Ta igra te ves čas opominja že s svojim imenom, naj se ne jeziš! Za upokojenega davčnega inšpektorja, ki je štirideset let izterjeval davke, je bilo tudi važno, da te igre nihče ne igra za denar, pač pa zgolj za čast ali kvečjemu za drobne, vendar človeku koristne reči.«

Roman še vedno ni doumel, v kakšni zvezi naj bo ta otroška in otročja igra z nobelovci.

»Tovariš Danilo Trtnik je bil vesel, da je našel človeka, ki je to igro cenil prav tako kot on sam,« je Peklar zavzeto nadaljeval. »Preden sva razgrnila karton, mi je razložil svoj princip igranja. Ko sem malce začuden, vendar brez ugovaranja sprejel ta princip, sva začela. Sreča je bila pravično razdeljena, nobena stran ni bila ne na izgubi ne na dobičku, pravzaprav sva imela oba korist od igranja...«

»Je to mogoče?« je posmehljivo vprašal Roman, ki ga je očetova pripoved toliko pritegnila, da je pozabil celo na svoje nobelovce. »Pri vsaki igri eden izgubi, drugi dobi.«

»Oba sva bila na dobičku!« je Peklar zatrdil. »Poraz je premaganca stal četrtr kilograma sadja. Tako sva se vsak dan do sitega najedla najprej prvih češenj in marelic pa jagod, potem breskev, hrušk, jabolk in sliv, nazadnje pa grozdja. Imenitno sva se zabavala, čas nama je hitro potekal in najini telesi sta dobivali prepotrebne vitamine. Ni to dobiček?«

»Morda res!« se je zasmejal Roman.

»Ko je na zimo v samopostrežnici zmanjkalo sadja in ga tudi v trgovini s sadjem blizu doma niso imeli, sva dolgo premišljevala, za kaj naj igrava...«

»In tedaj sta se domislila: za knjige!« se je Romanu končno le posvetilo. »Kajne, za knjige?«

»To je bil predlog upokojenega davčnega inšpektorja Danila Trtnika!« je priznal Peklar, nadaljeval pa šele, ko si je prej natočil kozarček ruma in ga udušil. »Sprva sem ugovarjal, saj nisem imel knjig, komajda nekaj sindikalnih in partijskih brošur, Justa pa je imela dve novejši, svoji, pa eno debelejšo, že malce razcefrano Ivankino kuharsko knjigo. Dobro, najprej bova igrala za sindikalne in partijske brošure, potem pa za kuharske bukke najinih spoštovanih soprog! je prijatelj Danilo takoj našel rešitev. Brošure so nekajkrat menjale lastnika, menjale so ga tudi kuharske bukke. Na lepem pa je meni sreča obrnila hrbet. Kar po vrsti sem začel izgubljeni. Danilo je rekel, da ne bi bil smel zastaviti bukev svoje pokojne žene, jaz pa vem, da

sem izgubljal, ker sem moral misliti na Zdenko, ki je prav tedaj zašla v družčino predmestnih fantalinov in punčar, malo pozneje pa sta se fanta pricmerila domov, češ da ne moreta zdržati v delavnici, čeprav sta se zanj sama odločila . . .«

»Vendar si kar naprej igral igrico človek, ne jezi se!« je z jedkim posmehom zaklical Roman.

»Zdenko sem prosil, naj redno odhaja na delo. Ko sem videl, da so zaman moje prošnje, sem ji našel drug salon, fantoma pa drugo delavnico. Zdenka tudi v drugem salonu ni zdržala, fanta pa o drugi delavnici niti slišati nista hotela. Strogo sem ju prijel, pa me je Justa preprosila, naj fanta do letošnje jeseni ostaneta doma, da se popravita . . .«

»Hudo slabotna sta, če lahko ves dan čolnarita!« je s posmehom vpadel Roman.

»Ni čudno, da sem pogosteje in pogosteje izgubljal,« je nadaljeval, ko si je prižgal pipico, ki mu je spet ugasnila. »Ko tu spodaj nisem našel nobene knjige, sem stopil gor v tvojo sobo in si izposodil pet tvojih . . .«

»Zakaj nisi stopil v Zdenkino sobo in vzel nekaj njenih detektivk in dr. romanov?«

»Pomiri se, Roman, pomiri!« je Peklar zavrnil Romanov izbruh. »Bil sem prepričan, da se bo kolo sreče obrnilo in bom knjige dobil nazaj. Pa se ni. Še tisti dan sem izgubil vseh pet knjig, naslednje tedne pa še vse druge tvoje zajetne knjige. Šele malo pred pomladjo sem začel večkrat zmagovati kot izgubljeni, in prijatelj Danilo mi je začel vračati brošure in knjige po vrstnem redu, kakor jih je priigral, čeprav sem ga prosil, naj najprej igra za tvoje knjige. Toda davčni inšpektor, čeprav v pokoju, je bil sila natančen, vse je imel zapisano, tako sem priigral najprej svoje brošure, nato obe Justini kuharski knjigi in slednjič še kuharske bukve pokojne Ivanke . . .«

»In tudi tile dve moji knjigi, kajne?«

»Ni šlo tako gladko,« je oče utišal sinovo prezgodnje veselje. »Vtem so dozorele prve jagode in češnje pa marelice . . . in potrebna sva bila vitaminov . . .«

»Zdaj torej namesto za knjige igrata za zgodnje breskve, hruške in slive!« je Roman, ki ga je spet preplavila jeza, besno zaklical.

Od dvajsetega julija ne igra več!« je povedal Peklar z žalostnim glasom.

»Ne igra več?« je zategnil Roman. »Zakaj pa ne?«

»Z ranim sadjem si je najprej prijatelj Danilo pokvaril želodec, potem še jaz. Več sva bila na stranišču kot pri človek, ne jezi se!« je priznal Peklar. »Pa sem predlagal, da, jaz sem predlagal,« je poudaril, »da bi, dokler se ne uredi najina prebava, igrala za knjige. Menda mi ni treba posebej povedati, da sem to predložil, ker sem hotel do tvoje vrnitve priigrati tvoje knjige.« Peklar se je prekanjeno nasmehnil in pograbil stekleničko; ko pa je videl, da je prazna, jo je trdo postavil na mizo. »Hudič, pa človek nima niti toliko penzije, da bi tudi zadnje dni v mesecu na večer spil nekaj ko-

zarčkov žgočega!« je zaklel, segel po Romanovem kozarčku in ga izpraznil. »Najprej sem dobil nazaj tole knjigo, ki sem jo izgubil prvo!« Pokazal je na Pingvinski otok. »Že v naslednji igri sem priigrall še tistole knjigo.« Pokazal je na prvi del Sage o Forsytih. »Gotovo bi bil prigrall še drugi in tretji del romana, da se sredi tretje, zame že skoraj dobljene igre ni upokojeni davčni inšpektor na lepem prijel za srce, z usti, odprtimi na stežaj, zajel zraka, komaj slišno jeknil, sklonil glavo in — umrl. Da, čez pet ali šest minut je bil mrtev! Zadela ga je kap in najine igre je bilo konec, zato vseh tvojih knjig nisem mogel priigrati in jih tudi nikoli ne bom mogel . . .«

»Tako torej!« je zaklical Roman bolj zgrožen kot razočaran.

»Jaz sem ostal brez soigralca in prijatelja, kakršnega nisem imel ne kot predvojni natakar, medvojni kurir in partizan, a tudi ne kot povojni aktivist in upravnik meljskih gostišč, in tudi ne kot sindikalni uslužbenec in funkcionar, ti si pa ob knjige!« je Peklal pritrdil z resnično žalostjo in si z hrbotom svojih bolj in bolj tresočih se rok obrisal solze, ki so se mu skotrljale po licih.

Med očeta in sina je legel molk.

»Knjige ima vdova, kajne?« je vprašal Roman, ko se je zbudilo v njem rahlo upanje, da knjige vendarle niso izgubljene.

»Imela jih je, imela, po zapuščinski razpravi pa so pripadle s slikami in preprogami vred Danilovi hčerki iz prvega zakona. Nekaj ur po razpravi jih je z drugimi dragocenostmi odpeljala v črnogorski Nikšić, kjer živi s svojim možem.« Posmrkal je, potem pa povedal s klavnim glasom. »Vem, tvoja izguba je velika, še večja je moja. Od Danilove smrti mi čas mineva strahovito počasi . . .«

»Prijel bi za delo, tu v hiši in na vrtu, saj vidiš, da mati vsega ne zmore,« je Roman očitajoče zavrnil očeta. »Lahko bi si tudi našel honorarno delo pri kakšnem advokatu, dovolj dobro poznaš paragrafe socialne zakonodaje!«

»Da bi šel še delat?« se je uprl Peklal. »Dovolj sem garal pred vojno, med vojno in tudi po vojni. In kakšna so bila moja otroška pa deška leta! Oče je kot kretničar malo zaslužil, mati je hodila h kmätom na delo, skrbela za dom in rodila, jaz sem bil najstarejši. Komaj sem odrasel šoli, me je oče dal gostilničarju v Melje ne streč gostom, pač pa pomivat umazano posodo in krmit prašiče . . .«

»Oče, vse to vem!« je Roman segel v očetovo tarnanje.

»Vendar poslušaj!« je Peklal jezljivo zavrnil Romana in trmoglavo nadaljeval. »Še huje je bilo, ko je oče prišel pod vlak in mu je odrezalo obe nogi. Kolikor sem zaslužil in dobil napitnine, sem zdajal materi. Potem so prišli Nemci. Konec dvainštiridesetega sem začel prenašati pošto in ilegalno literaturo. Ko so bile voznje v Maribor za partizanskega kurirja preveč tvegane, so me poklicali na Pohorje . . .«

Roman se je pognal od mize in se živčno sprehodil po kuhinji.

»Vse to vem . . . vse to sem že slišal . . .«

»Čakaj, čakaj,« je jokavo zaprosil Peklár. »Smrt je očeta rešila trpljenja zadnjo vojno zimo, pri hiši pa so bili še vedno trije šolarji in mati ni bila več trdnega zdravja. Po vojni je skrb za dom legla na moja ramena. In koliko je bilo drugega dela posebno potem, ko smo se preselili v Melje v obdravsko hišo pobeglega kulturbundovca. V upravo sem dobil vse meljske krčme in bifeje, na deželo pa hodil agitirat za kmečko obdelovalne zadrúge in zidanje zadružnih domov, poleg tega pa pomagal odstranjevati ruševine, pomagal pri odkupu, agitiral za petletko in volitve pa . . .«

»Dovolj, oče, dovolj!« je kriknil Roman.

»Premalo veš o tem,« je Peklár jokavo nadaljeval, »kako hudi so bili povojni časi, zame so se vlekli dalj kot deset let. Šele ko so me dali k sindikatom, sem si oddahnil . . .«

»Odtlej si hodil na seje in sestanke, obračal in prenašal akte pa prežvekoval in ponavljal, kar si prebral v sindikalnih in partijskih brošurah pa dnevnem časopisju. Zadnjih deset let tvojega sindikalnega dela tako dobro poznam, da mi ni treba pripovedovati o njem!« je Roman zviška zavrnil Peklárja, ki se je že pripravil, da bi se o tem svojem delu na široko razgovoril.

»Ni bilo tako lahko, kakor si misliš,« je Peklár rekel na moč užaljen.

»Tudi ne tako težko, kakor si ti domišljaš!« je sin vrnil očetu. »S svojo pametjo nisi ničesar več delal, tudi z rokami ne, dom ti je bil bolj in bolj deseta briga, navadil si se sestankovanja in praznega besedičenja pa brezdelnega posedanja.«

»Brez dela nisem bil nikoli!«

»Kakšno delo!« se je zasmel Roman. »Prva leta si poleti skrbel za rekreacijo sindikalistov, jeseni za ozimnico, pozimi za kurjavo . . . In kaj si delal zadnja leta, ko za vse to skrbijo delavci sami ali njihova podjetja? Povej, kaj! Še res nisi sprevidel, kako prazno, da ne rečem nepotrebno je postalo tisto, kar ti in tebi podobni imenujete sindikalno delo?«

»Oster si, fant, oster! Si se tega naučil pri vojakih?«

»Odprle so se mi oči!« Roman je stopil do okna, nekaj časa je strmél v obkleščeni in obžagani kostanj, potem pa se nenadoma obrnil v kuhinjo in kriknil proti očetu. »In jaz naj živim tu ob tem okleščenem in obžaganem kostanju in naj se vozim tja v Melje v tisto novo šolo, stisnjeno med tovarniške dimnike in preglušeno od avtomobilskega truščá?«

»Ne zadržujem te, sin . . . jaz že ne . . .« je rekel Peklár pohlevno, nekaj zamrmral, potem pa sklonil glavo na mizno ploščo in zadremal.

Roman je vrgel po očetu pogled, v katerem je bilo toliko sočutja kot posmeha in pomilovanja, ter naglo zapustil kuhinjo.

Drugo jutro ga je že navsezgodaj zbudila motorka.

Torej so res začeli pri nas in že danes! Planil je pokonci in odhitel dol v pritličje. Ko je spodaj opravil, se je vrnil, bolj zmetal kot zložil najnужnejše reči v kovček, vzél dežni plašč in se znova odpravil v pritličje.

Od nikoder ni bilo slišati glasu.

Seveda, naši še spijo, dvojčka sta se privlekla malo pred polnočjo, oče in mati pa gotovo vstajata šele sredi dopoldneva. Naj kar spijo! Vendar brez slovesa ne morem od tod . . .

Stopil je v kuhinjo. In notesa je iztrgal list in nanj napisal, da odhaja v službo, k Antonu na Pohorje. Ko bo utegnil, bo prišel po vse svoje reči, sobo lahko oddajo v najem, vsak čas pa bodo lahko oddali tudi Zdenkino. Potem je položil list na mizo in zapustil hišo.

»Beži, beži!« je kriknil eden od delavcev, ko je stopil čez vežni prag. Planil je do ovinka, obstal in se obrnil.

Vejice v krošnji domačega kostanja so vztrepetale in listi so zašumeli, kakor da je krošnjo zadel najhujši piš, a še vetrička ni bilo. In že se je kostanj začel nagibati, sprva počasi, potem hitreje, dokler ni s truščem telebnil na asfalt. Veje so se polomile, veliki zeleni listi so zaplaval na vse strani, črno, rakasto deblo pa je negibno obležalo čez ulico.

Pesmi

Marjanca
Colarič
Kočevar

KOLOBARJENJE   prej bela prašna pot
LET   odeta v črno

drug drugemu
ostala sva
neprizadeto ogledalo

se ne najdeva
v prelomljeni daljavi
se hodiva drstit